

Bilgi Edinme ve Dilekçe Hakkı

Ş. Cankat TAŞKIN*

Özet

Bu çalışmada, bilgi edinme hakkı (BEH) incelenmiştir. Bu kapsamda olmak üzere, BEH ile yakın bağlantısı bulunan dilekçe hakkı da irdelenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde dilekçe hakkı, hakkın tarihi gelişimi, Türk Anayasa Tarihi açısından dilekçe hakkı ile 1982 Anayasası'nın dilekçe hakkına ilişkin düzenlemesi, 3071 sayılı "Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun" (DHK) ve Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 121. maddesinde düzenlenen "Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi" suçu ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde bilgi edinme hakkı (BEH) incelenmiş ve bu bağlamda hakkın tanımı, tarihi geçmişi ve günümüze kadarki gelişim eğrisi ulusalüstü düzenlemelerdeki ve karşılaştırmalı hukuktaki boyutuyla ele alınmıştır. Bu kapsamda, BEH'nin ulusalüstü belgelerdeki ve yargısal kararlardaki yansımaları üzerinde de durulmuştur. Özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ile Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) BEH'na olan yaklaşımları, örnek kararlar ışığında değerlendirilmiştir. Bölümün sonunda da BEH'nin Türkiye'deki görünümü ve gelişimi üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (BEHK) ve kanunun uygulanmasını gösteren 27.04.2004 tarihli "Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmelik" düzenlemeleri geniş biçimde değerlendirilmiş; bölümde ilgili maddelerde Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nun örnek kararlarına değinilmiştir. Sonuç kısmında da çalışmada ulaştığımız kanaatlerimiz ve çözüm önerilerimiz özetlenerek derlenmiştir.

Çalışmanın tamamında, yeri geldikçe karşılaştırmalı hukukta dilekçe hakkına ve bilgi edinme hakkına ilişkin yasal ve anayasal düzenlemelerden yararlan-

---

* Avukat, Bursa Barosu Üyesi, Kocaeli Üniversitesi Kamu Hukuku Doktora Öğrencisi.

nlmuştur. Buna ilişkin düzenlemeler gerektiğçe her başlıkta belirtilmiş; bu nedenle de ayrı bir "karşılaştırmalı hukuk" başlığı açılmamıştır.

Anahtar Kelimeler: *Bilgi edinme, bilgi edinme hakkı, dilekçe hakkı, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Dilekçe Kanunu, Anayasa md. 74, çevre hakkı, Çevre Kanunu md. 30.*

Abstract

In this study, the right to information (BEH) were investigated. In this context, including the right to petition are discussed in close connection with BEH.

Work consists of three parts. The first section, the right to petition, the historical development of the right, the right to petition for the History of the Turkish Constitution and the 1982 Constitution of the regulation concerning the right to petition, No. 3071 "Law on the Use of Right to Petition" (DHK), and the Turkish Penal Code (TCK), 121 article of the "Prevention of Using the Right to Petition" crimes were investigated in detail.

The right to learn the second part of the study (BEH) were examined, and right in this context, historical background and development curve up to the present size of the supra-national regulations are discussed, and comparative law. In this context, the supra-national documents and judicial decisions BEH'nin also focused on the reflections. In particular the European Court of Human Rights (ECHR) and the European Union Court of Justice (ECJ) which BEH'na approaches, the sample was evaluated in the light of decisions. At the end of the section in the appearance and development of BEH'nin focused on Turkey.

The third and final part of the study of the Right to Information Act No. 4982 (BEHK) and showing the application of the law dated 27.04.2004 "Implementation of the Law on Right to Information Regulation on the Principles and Procedures" arrangements was considered large; section, the Board of Review of Access to Information about the substances decisions of the sample, is mentioned. At the conclusion reached in the study, assumptions were summarized and compiled tips and solutions.

Throughout the study, the right to petition in places comparative law and legal and constitutional arrangements were used to obtain information on the right. It all necessary arrangements for the specified header, so in a separate "comparative law" opened the title.

Keywords: *Access to information, the right to information, the right to petition, the Right to Information Act, Petition Law, the constitutional article 74, the right of environment, Environmental Law § 30.*

Giriş

Bu çalışmada, bilgi edinme hakkı (BEH) incelenmiştir. Bu kapsamda olmak üzere, BEH ile yakın bağlantısı bulunan dilekçe hakkı da irdelenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde dilekçe hakkı, hakkın tarihi gelişimi, Türk Anayasa Tarihi açısından dilekçe hakkı ile 1982 Anayasası'nın dilekçe hakkına ilişkin düzenlemesi, 3071 sayılı “Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun” (DHK) ve Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 121. maddesinde düzenlenen “Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi” suçu ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde bilgi edinme hakkı (BEH) incelenmiş ve bu bağlamda hakkın tanımı, tarihi geçmişi ve günümüze kadarki gelişim eğrisi ulusalüstü düzenlemelerdeki ve karşılaştırmalı hukuktaki boyutuyla ele alınmıştır. Bu kapsamda, BEH'nin ulusalüstü belgelerdeki ve yargısal kararlardaki yansımaları üzerinde de durulmuştur. Özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ile Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) BEH'na olan yaklaşımları, örnek kararlar ışığında değerlendirilmiştir. Bölümün sonunda da BEH'nin Türkiye'deki görünümü ve gelişimi üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (BEHK) ve kanunun uygulanmasını gösteren 27.04.2004 tarihli “Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmelik” düzenlemeleri geniş biçimde değerlendirilmiş; bölümde ilgili maddelerde Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nun örnek kararlarına değinilmiştir. Sonuç kısmında da çalışmada ulaştığımız kanaatlerimiz ve çözüm önerilerimiz özetlenerek derlenmiştir.

Çalışmanın tamamında, yeri geldikçe karşılaştırmalı hukukta dilekçe hakkına ve bilgi edinme hakkına ilişkin yasal ve anayasal düzenlemelerden yararlanılmıştır. Buna ilişkin düzenlemeler gerektiğçe her başlıkta belirtilmiş; bu nedenle de ayrı bir “karşılaştırmalı hukuk” başlığı açılmamıştır.

I. BÖLÜM

DİLEKÇE HAKKI

A.) Dilekçe Hakkının Tarihi Gelişimi

A.1.) Genel Olarak

Dilekçe hakkı, bireylerin, kişisel veya kamusal konularla ilgili dilek ve şikayetlerini yalnız veya başkaları ile birlikte yargı organı dışındaki resmi kuruluşlara sunabilme hakkıdır¹. Dilekçe hakkı, vatandaşın en temel ve en eski siyasi ve kamusal haklarından biridir. Dilekçe hakkı, oldukça eski bir haktır ve en temel

¹ http://tr.wikipedia.org/wiki/Dilekçe_hakkı (ErişimTarihi: 05.05.2010)

insan haklarından sayılır. Hukukumuzda ise ilk kez 1876 tarihli Kanuni Esasi ile dilekçe hakkı kullanılmaya başlanmıştır². Ardından bu hak 1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları ile daha da geliştirilerek kullanılmaya başlanmıştır.

1982 Anayasası döneminde de dilekçe hakkı hem Anayasal temel bulmuş hem de 3071 Sayılı Dilekçe Hakkı'nın Kullanılmasına Dair Kanun'la etkin biçimde uygulanmaya başlanmıştır.

Süreç içerisinde, Avrupa Birliği (AB) ile uyum sürecinde, AB'nin tavsiye kararları doğrultusunda bu hak geliştirilmiş ve 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (BEHK) kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Dünyada dilekçe hakkının ilk izleri 13. yüzyıl İngilteresi'nde ortaya çıkmıştır. O dönemde Kral I. John tarafından 15 Haziran 1215 tarihinde imzalanan Magna Carta Libertatum İngiliz Baronlarına "Petition" yani talep hakkı tanınmıştır³. 1305 yılında ise I. Edward, dilekçeleri kabul ve tescil için özel şahıslar atamış ve kendi sarayında bir divan kurmuştur. Bundan sonra, İngiltere'de parlamenter rejimin gelişmesi ile birlikte Avam Kamarası tarafından 1571 yılı için de bir "İtiraz ve Şikayet Komisyonu" kurulmuş ve komisyon 1669 tarihli şu ünlü karara imza atmıştır⁴:

"İngiltere'de herhangi bir şeyden şikayeti olan herkes için bu şikayetini Avam Kamarasına arz etmesi tabii bir haktır ve Avam Kamarasının da bu şikayetleri kabul edip dinlemesi öylece bir haktır."

Resmi kurumlara ve meclise başvuru hakkı ilk kez İngiltere'de doğmuş olmakla birlikte, bu hakkın çağdaş dünyaya yayılması Fransızlar tarafından gerçekleştirilmiştir⁵. Nitekim 1791'de Fransız Meclisi'nde ilk Fransız Anayasası tartışılırken üstünde hararetle konuşulan konulardan biri de başvuru hakkı olmuştur. Buradaki tartışmanın sonucunda da her birey için başvuru hakkı ilk kez anayasada yer almış ve bundan sonra başvuru hakkı tüm çağdaş uluslarda bireylere tanınan en temel haklar arasında yer almaya başlamıştır.

Bu çalışmada, 4982 Sayılı Kanun'la getirilen düzenlemeler incelenmiştir. Ancak, bu inceleme sırasında, konunun bütünlüğünün sağlanması bakımından dilekçe hakkının hukukumuzdaki ve karşılaştırmalı hukuktaki tarihi gelişimine de değinilmiştir.

A.2.) Ülkemizde Dilekçe Hakkının Tarihi Gelişimi

Ülkemizde dilekçe hakkının kullanılması bakımından tarihi gelişimi 1876

2 HIZ, Yüksel/ YILMAZ, Zekeriya; Bilgi Edinme ve Dilekçe Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004, s. 15 vd

3 http://tr.wikisource.org/wiki/Magna_Carta_Libertatum (Erişim Tarihi: 05.05.2010)

4 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 15

5 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 15

öncesi ve sonrası şeklinde ayırmak değerlendirmenin daha sağlıklı yapılması bakımından önem taşımaktadır. Bu durum gözetilerek, dilekçe hakkının tarihi gelişiminde 1876 öncesi ve sonrası olmak üzere iki ayrı dönem üzerinde değerlendirilmeye gidilmiştir.

a.) 1876 Kanuni Esasi Öncesi Dönem

1876 öncesi dönemde İslam Hukukunda hükümdarın mağdurlardan bir başvuru kabul etme ve şikayet dinleme hem dini bir görev olarak görülmekte hem de asgari adaletin sağlanması için bir araç olarak düşünülmekteydi. Uygulamada da Abbasiler tarafından halifelerin bu önemli görevi yerine getirmek için “divan-ül mezalim” adı verilen özel bir meclis kurulmuştu⁶. Bu meclisin görevi, halkın tüm devlet erkanından, tahsildarlardan ve nüfuzlu kişilerden şikayetini dinlemektir. Meclis, Abbasiler'den sonra tüm İslam Devletlerine geçmiştir⁷.

Osmanlı'da bugünkü dilekçe yerine “arz-ı hal; arzuhal, istid'a, istida ve istid'a name” tabirleri kullanılmaktaydı⁸. Osmanlılar'da ise halkın dilek ve şikayetleri kadıliklardaki “Şer'iyye ve Sicil Defterleri”ne geçirilir ve bundan sonra şikayetler hakkında gereken yapıldı. Divana başvuru için belli bir şekil şartı aranmazdı. Şikayetler sözle de iletilebilirdi⁹. Ayrıca, Osmanlı'nın ikinci padişahı Orhan Gazi tarafından merkezde “Divan-ı Hümayün” adı verilen ve halkın dilek ve şikayetlerinin dinlendiği, devletin sorunlarının görüşüldüğü bir meclis kurulmuştu¹⁰. Divanın kuruluşundan beri Osmanlılar'da mevcudiyeti bilinmektedir¹¹.

Divan-ı Hümayün, Abbasiler tarafından kurulan divan-ül mezalimin yerini almıştı. Bunun yanı sıra, Osmanlı'da Divanı Hümayün'da halkın şikayetlerini bizzat dinleyen padişah; divanın görüşlerini taşra yöneticilerine iletmek üzere, devlet yetkisini elinde tutan kişilerin bu yetkelerini kötüye kullanmalarını sağlamak amacıyla “adaletname” adı verilen; idarecilere vatandaşın haklarını hatırlatan hukuki düzenlemeler gönderirdi. Bu düzenlemeler “padişahın hükmü” tarzında kendini gösterirdi¹².

6 <http://www.turkcebilgi.com/divan/ansiklopedi> (ErişimTarihi: 05.05.2010)

7 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 15

8 DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, AYDIN Kitabevi, Ankara 1984,s.40, s. 455.

9 EROL, Ahmet; Dilekçe Hakkı ve Bilgi Edinme Hukuku, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2005, s. 296

10 [http://tr.wikipedia.org/wiki/Divan_\(politika\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Divan_(politika)) (ErişimTarihi: 05.05.2010)

11 Divan'la ilgili geniş ve açıklayıcı bilgi için bkz OKANDAN, Recai Galip; Umumi Amme Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1968, s. 36-37; GİRİTLİ, İsmet/ SARMAŞIK, Jale, Anayasa Hukuku, Der Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2001, s. 123

12 AKGÜNDÜZ, Ahmet/ ÖZTÜRK, Said; Bilinmeyen Osmanlı, OSAV Yayınları, İstanbul 1999, s. 173

b.) 1876 Kanuni Esasi Sonrası Dönem

1.) Kanuni Esasi Dönemi

Türk Anayasa tarihinde dilekçe hakkıyla ilgili ilk önemli düzenleme 1876 Tarihli Kanun-i Esasi (KE) ile getirilmiştir¹³. KE'nin 14. maddesinde bu hak şöyle tanımlanmıştır¹⁴:

“ Tebaai Osmaniyeden bir veya bir kaç kişinin gerek şahıslarına ve gerek umuma müteallik olan kavanin ve nizamata muhalif gördükleri bir maddeden dolayı işin merciine arzuhal verdikleri gibi Meclisi Umumiye dahi müddei sıfatile yazılı arzuhal vermeğe ve memurinin ef'alinden iştikâye selâhiyetleri vardır.”

Bu maddedeki düzenlemeye göre, dilekçe hakkı yalnızca vatandaşlara tanınmıştır¹⁵. Vatandaşlar hem tek başlarına, hem de topluca dilekçe verebilirler. Dilekçelerin konusu hem kendileri veya çıkarlarıyla ilgili olabilir hem de kamuda gördükleri şikâyetler ve aksayan yönlerle ilgili olabilir. Ayrıca, dilekçelerin yazılı olması şart değildir. Dilekçeler hem yetkili makamlara hem de Mebusan ve Ayan Meclislerine verilebilir.

KE'de dilekçe hakkıyla ilgili bir diğer düzenleme de 52. maddede yer almaktadır¹⁶. Buna göre; *“Bir kimse şahsına müteallik dâvasından dolayı Meclisi Umuminin iki Heyetinden birine arzuhal verdiği halde eğer evvelâ ait olduğu memurini Devlete veyahut o memurların tabi buldukları mercie müracaat etmediği tebeyün ederse arzuhali red olunur.”*

52. maddeden çıkan yorum, Meclisin şahsa ait başvurulardan ancak adli veya idari makamlarca verilmiş, son karara veya itiraza ya da bu makamlardan yakınmalara dair olanları inceleyeceği yönündedir. Şu halde, Meclis tarafından bir şikâyet dilekçesinin incelenebilmesi için, bunun ilk önce ait olduğu makamdan geçmiş ve son kararın verilmiş olması şarttır¹⁷.

1876 KE'de yer alan dilekçe hakkı ile ilgili hükümler 1909 ve 1914 değişikliklerinde de aynen korunmuştur.

Bu dönemde, meclislerin iç tüzükleri gereğince her iki meclise de dilekçe verilmesi mümkündü. Meclislere verilen bir dilekçe önce dilekçe komisyonuna gelir, orada dilekçe okunur; komisyon dilekçeyi ya ilgili bakana gönderir veya meclis genel kuruluna sunar ya da iptal ederdi.

13 **TANÖR, Bülent**; Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri, YKY, 2. Baskı, İstanbul, Ekim 1998, s. 146

14 <http://www.belgenet.com/arsiv/anayasa/1876.html> (ErişimTarihi: 06.05.2010)

15 Geniş bilgi için bkz **HIZ/YILMAZ**, a.g.e, s. 18

16 <http://www.belgenet.com/arsiv/anayasa/1876.html> (ErişimTarihi: 06.05.2010)

17 Geniş bilgi için bkz **HIZ/YILMAZ**, a.g.e, s. 18

2.) 1921 Anayasası Dönemi

Dilekçe hakkı bakımından 1921 Anayasası (AY) ile yeni bir düzenleme getirilmiş değildir. Bu dönemin en önemli özelliklerinden biri Türk Anayasa tarihinde ilk kez aynı anda iki anayasanın birden yürürlükte olmasıdır. Buna göre, KE'nin 1921 Anayasası'na aykırı olmayan hükümleri de yürürlükte sayılacaktır¹⁸. 1921 Anayasası'nda dilekçe hakkıyla ilgili bir düzenleme yer almadığı için, 1876 KE düzenlemesi ve uygulaması 1921 AY döneminde de aynen korunmuştur.

3.) 1924 Anayasası Dönemi

1924 AY'nın 82. maddesinde “ihbar ve şikayet” başlığı altında bir düzenleme yer almaktadır¹⁹. Buna göre; “*Türkler gerek şahıslarına gerek âmmeye müteallik olarak kavanın ve nizamata muhalif gördükleri hususatta merciine ve Türkiye Büyük Millet Meclisine münferiden veya müçtemihan ihbar ve şikayette bulunabilirler. Şahsa aid olarak vuku bulan müracaatın neticesi müstediye tahriren tebliğ olunmak mecburidir.*”

Buna göre, düzenleme 1876 KE ile çok benzeşmektedir. Ancak, kanaatimizce 1876 KE'den en temel farkı, anayasa metninde kişilere, kendileri ile ilgili başvurular hakkında yazılı yanıt verilmesinin düzenlenmiş olmasıdır. Bu anlamda, 1924 AY ile kişilerin kendileri ile ilgili başvurulara yazılı yanıt verilmesinin zorunlu hale getirilmesi önemli bir yenilik olmuştur.

1876 KE'de ise kişilere, kendileri ile ilgili başvurularda yazılı yanıt verilmesinin zorunlu olduğuna ilişkin bir düzenleme yer almamakla birlikte bu durum Meclis-i Mebusan İçtüzüğü'nün 47; Meclis-i Ayan içtüzüğü'nün ise 24. maddeleri ile çözüme ulaştırılmıştı²⁰.

4.) 1961 Anayasası Dönemi

1961 AY'nın 62. maddesinde dilekçe hakkı düzenlenmiştir²¹. Buna göre “*Vatandaşlar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, tek başlarına veya topluca, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.*”

Dilekçe hakkı ilk kez 1961 AY döneminde yasal düzenleme ile desteklenmiş ve 26.12.1962 tarihli 140 sayılı Kanun kabul edilmiştir. Ancak bu yasa, dilekçe-

18 TANÖR, a.g.e, s. 253

19 BATUM, Süheyl/ YÜZBAŞIOĞLU, Necmi; Anayasa Hukukunun Temel Metinleri, Beta Basım Yayım, İstanbul 1997, s.19

20 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 18

21 UYAP Mevzuat-İçtihat Bankası (Erişim Tarihi: 06.05.2010)

lerin TBMM'de görüşülmesi ile ilgili usulü düzenlemektedir²².

A.3) 1982 Anayasası Dönemi

1982 AY'nda dilekçe hakkı 74. maddede²³ şöyle düzenlenmiştir:

“Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Bu hakkın kullanılma biçimi kanunla düzenlenir.”

Buna göre, 1982 AY ile dilekçe hakkı 1961 AY'ndan daha farklı düzenlenmiştir. 1982 AY'nın düzenlemesi, yabancılar da belli koşullar altında dilekçe hakkından yararlanma olanağı sunması yönü gözetildiğinde 1961 AY'na göre bu hakkı daha geniş biçimde kabul etmiştir. Ancak buna karşın 1982 AY'nda, 1961 AY'ndan farklı olarak, dilekçe hakkının topluca kullanılabilmesi belirtilmiş değildir²⁴. 1982 AY'nda bu konunun düzenlenmemiş olması, toplu başvuruların yasak olduğu anlamına gelmemelidir²⁵.

Yabancıların bu haktan yararlanmaları için Türkiye'de oturuyor olmaları ve vatandaşı oldukları devlette de Türk vatandaşlarına aynı hakkın tanınması gerekir. Oysa, 1982 AY'nda 2001 tarihli değişiklikle getirilen bu düzenlemeden önce, yabancıların bu iki kısıtlamaya tabi olmadan dilekçe hakkından yararlanabilmesi mümkündü. Bu anlamda, 2001 değişikliğinin yabancılar bakımından dilekçe hakkının kullanılmasını kısıtladığı ileri sürülebilir²⁶.

Dilekçe hakkı, insan haklarının korunmasında önemli bir araç olan “hak arama özgürlüğü ve başvuru yolları”ndan biridir²⁷. Ayrıca dilekçe hakkı, bilgi edinme hakkının da öncüsü ve destekçisidir²⁸.

Hak arama özgürlüğü, genel olarak pozitif hukuk tarafından tanınmış hakla-

22 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 21

23 74. maddenin 7.5.2010 tarih ve 5982 sayılı Kanun'la değiştirilmiş 74. maddesine (13 Mayıs 2010 tarih ve 27580 sayılı Resmi Gazete) çalışmamızın bilgi edinme hakkını düzenleyen ikinci bölümünde ayrıntısıyla girilmiştir.

24 KABOĞLU, İbrahim Ö; Özgürlükler Hukuku, Afa Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 1998, s. 86

25 TEZİÇ, Erdoğan; Anayasa Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 225

26 GÖZLER, Kemal; Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 7.Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, Eylül 2009, s. 188

27 KABOĞLU, İbrahim; Anayasa Hukuku Dersleri, 2. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2005, s. 253

28 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 22

rın önşartı ve usuli güvencesi olarak anlaşılır. Bu hakkın kullanılması da ancak buna ilişkin başvuru yollarının tam ve etkin biçimde tanınmasıyla mümkün olabilir²⁹.

Anayasa'da hak ve özgürlüklere başvuru ile ilgili genel bir düzenleme yer almaktadır. Buna ilişkin düzenleme AY'nın 40. maddesidir ve yapılan 2001 değişiklikleriyle birlikte madde şu şekilde düzenlenmiştir: “*Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.*”. Bu düzenleme ile, devlete bireylerin hangi kanun yollarına başvuracağını aydınlatması yükümlüğü tanınmış ve somut biçimde devlete pratik bir yararlandırma borcu yüklenmiştir³⁰.

40. maddenin sonucu da önem taşımaktadır³¹. Buna göre “*Kişinin, resmi görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.*”. Oysa dilekçede yanıt mecburiyeti kişinin kendisiyle ilgili başvurularla sınırlandırılmıştır. AY 74'te düzenlenen bu yükümlülük, devlet tarafından “gecikmeksizin” yerine getirilir. Bu süre, 3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'da (DHK) 7. maddede 30 günle sınırlandırılmıştır. Başvurunun gerekçeli olarak yanıtlanması bir zorunluluktur.

Hak arama özgürlüğü, idare makamlarına, yasama meclisine ve yargı makamlarına başvuru biçiminde ortaya çıkabilir³².

Kişinin idari makamlara dilek, şikayet ve itirazlarını bildirmesi idari başvuru olarak tanımlanabilir. Bu nitelikteki başvurunun, kararı veren merciye yapılması mümkün olabileceği gibi, onun bir üstündeki merciye de yapılabilmesi mümkündür³³.

Başvurular, dilek ve şikayet şeklinde dile getirilebilir. Dilek biçimindeki başvuru yarı-temsili hükümet sisteminin gerçekleştirilmesini sağlayan bir usuldür ve daha çok genel niteliktedir³⁴. Dilek niteliğinde ve yasama organına yapılan başvurularda, vatandaşlar kamu ile gördükleri aksaklıkların yasama organı tarafından dikkate alınmasını isterler. Bu yolla, yasama organına etki edilerek, belli bir konunun kamuoyuna duyurulması ve gündemde tutulması sağlanabi-

---

29 KABOĞLU, Özgürlükler, s. 86

30 TANÖR, Bülent/YÜZBAŞIOĞLU, Necmi; 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, YKY, İstanbul 2002, s. 195

31 KABOĞLU, Özgürlükler, s. 87

32 TANÖR/YÜZBAŞIOĞLU, a.g.e, s. 195

33 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 23

34 TEZİÇ, a.g.e, s. 225

lir³⁵. Dilekçenin yasama organı tarafından incelenmesinde TBMM İçtüzüğü'nün 115-120. maddelerindeki usul uygulanır. TBMM bünyesinde dilekçelerin incelenmesi için ayrı bir komisyon kurulmuştur³⁶.

Şikayet niteliğindeki başvurularda ise bir kişinin ya da kamunun çıkarının zedelenmesi ya da hukuk düzenindeki aksaklığın ortaya konması amaçlanmaktadır³⁷. Dolayısıyla, şikayet niteliğindeki başvuruların konusu bu noktalarla sınırlıdır. Buna karşın, dilek niteliğindeki başvurular ise bir ya da birden çok kişinin kendileriyle ya da kamuoyuyla ilgili alınması gereken önlemleri veya istekleri içerdiği için sınırlanması mümkün değildir. Dilek niteliğindeki başvuruların siyasi açıdan sınırlandırılması mümkün olmadığı için, başvuranlar için de herhangi bir cezai kovuşturma da yapılmaması gerekir.

Bir diğer başvuru yolu ise yargısal başvurudur. Yargısal başvuru yolları ise idari, adli ve anayasal olarak üçe ayrılır. Bu konudaki genel hüküm AY md 36/1 ile şöyle belirtilmiştir: “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

AY md 74/son'da dilekçe hakkının kullanılma biçiminin kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Buna göre 1.11.1984 tarihinde 3071 Sayılı Kanun'la DHK çıkarılmış ve bu kanunda 2.1.2003 tarihinde 4778 Sayılı Kanun'la çok önemli değişikliklere gidilmiştir. Aşağıda bu kanunun dilekçe ve bilgi edinme hakkına ilişkin düzenlemeleri incelenmiştir.

1.) 3071 Sayılı Dilekçe Hakkı Kanunu

Anayasa'nın 74. maddesinde dilekçe hakkının kullanılma şeklinin kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Bunun üzerine 3071 Sayılı DHK çıkarılmıştır.

Çalışmamızın kapsamını çok genişletmemek adına DHK'nın tüm maddelerine ayrıntılı olarak değinilmemiş, yalnızca kanundaki dilekçe hakkının kullanılma usulüne ilişkin hükümlere ve Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 121. maddesinde düzenlenmiş olan ve dilekçe hakkının teminatlarından sayılan “Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçu” üzerinde durulmuştur.

DHK oldukça kısa bir kanundur ve 11 madde ile bir geçici maddeden oluşmaktadır. Kanunun ilk maddesi, amacı ortaya koyan maddedir. Kanundaki ifadeye göre kanunun amacı “*Bu Kanunun amacı, Türk vatandaşlarının ve Türkiye'de ikamet eden yabancıların kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve yetkili makamlara yazı ile baş-*

35 TEZİÇ, a.g.e, s. 226

36 Dilekçe komisyonunun çalışma sistemi hakkında geniş bilgi için bkz HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 26-29

37 TEZİÇ, a.g.e, s. 225

vurma haklarının kullanılma biçimini düzenlemektir.” Dolayısıyla DHK ile vatandaşların veya Türkiye’de oturan yabancıların kendileriyle veya kamusal işlemlerle ilgili bir konuda nereye, hangi yöntemlerle başvurulacağını ortaya koymaktır.

Buna göre, DHK gereğince kural olarak ilk başvuru mercii TBMM’dir. Ancak, diğer yetkili makamlara da başvurmak mümkündür.

DHK md 2’de ise kanunun kapsamı şöyle ifade edilmiştir: “*Bu Kanun, Türk vatandaşları ve Türkiye’de ikamet eden yabancılar tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi ile idari makamlara yapılan dilek ve şikayetler hakkındaki başvuruları kapsar.*”. Demek ki DHK ancak TBMM’ye ve idari makamlara yapılacak olan dilek ve şikayetler hakkında uygulanacaktır.

Bu durumda, adli soruşturmalar bakımından DHK hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Adli soruşturmalarda ihbar veya şikayetin hangi makamlara ve nasıl yapılacağı 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (CMK) 158. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, bir suça ilişkin ihbar veya şikayet kural olarak Cumhuriyet Başsavcılıklarına veya kolluk makamlarına yapılabilecektir. Valiliklere, kaymakamlıklara ya da mahkemelere yapılan ihbar veya şikayetler ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilecektir. Yurt dışında işlenip de Türkiye’de takibi gereken suçlara ilişkin ihbar veya şikayetlerin suçun işlendiği yerdeki Türkiye’nin konsolosluk veya büyükelçiliklerine yapılması mümkündür.

Kanunun 3. maddesinde dilekçe hakkından kimlerin hangi koşullarla yararlanabileceği düzenlenmiştir. Düzenleme şöyledir: “*Türk vatandaşları kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptirler. Türkiye’de ikamet eden yabancılar karşılıklılık esasını gözetilmek ve dilekçelerinin Türkçe yazılması kaydıyla bu haktan yararlanabilirler.*”. Buna göre, biraz yukarıda da belirtildiği gibi, kural olarak dilekçe hakkı Türk vatandaşları tarafından kullanılabilir. Ancak yabancıların bu hakkı kullanması, Türkiye’de ikamet etmelerine, dilekçelerinin Türkçe yazılmasına ve karşılıklılık esasına tabidir. Bu hüküm, AY 74’ün tekrarı mahiyetindedir.

DHK md 4’te ise oldukça önemli bir düzenleme yer almaktadır. Bu maddede, dilekçede bulunması zorunlu olan ögeler belirtilmiştir. Bu ögelerden herhangi birinin eksik olması durumunda DHK md 6/son gereğince dilekçe işleme konmayacaktır. DHK md 4’teki düzenleme şöyledir: “*Türkiye Büyük Millet Meclisine veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerde, dilekçe sahibinin adı-soyadı ve imzası ile iş veya ikametgah adresinin bulunması gerekir.*”.

DHK md 6/son ise : “*c) 4 üncü maddede gösterilen şartlardan herhangi birini taşımayanlar, İncelenemezler.*” hükmünü içermektedir.

Buna göre, TBMM'ye veya yetkili makamlara verilecek olan dilekçelerde dilekçe sahibinin adı-soyadı; imzası; iş veya yerleşimyeri adresinin bulunması bir zorunluluktur. Aksi halde, dilekçe incelenmeyecektir. Şu halde, acaba bir kimsenin mutlaka yazılı olarak başvurması şart mıdır? Bir başka deyişle, elektronik dilekçe ile TBMM'ye veya ilgili makamlara başvurabilmek mümkün müdür?

DHK md 3'te yazılı başvurudan ve dilekçelerin Türkçe yazılmasından; md 4'te mutlaka imza taşıması gerektiğinden ve 6/c.'de ise md 4'teki öğeleri içermeyen bir dilekçenin işleme konmayacağından bahsedildiğine göre, DHK kapsamındaki dilekçelerin mutlaka yazılı ve ıslak imzalı bir başvuru ile yapılması gerekecektir.

Elektronik başvuru olanağı 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun (BEHK) 6. maddesi ile düzenlenmiş olduğundan³⁸, ancak BEHK kapsamındaki başvurularla ilgili olan durumlarda elektronik başvurunun mümkün olduğunu; BEHK kapsamı dışındaki başvurularda ise DHK'da açık bir düzenleme yapılmadığı için sadece yazılı başvurunun olanaklı olduğunu savunmak gerekmektedir³⁹. Konunun ayrıntılarına 24.1.2004 tarih ve 25356 Sayılı Resmî gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren “Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması” konulu 2004/12 sayılı Başbakanlık genelgesinde⁴⁰ de değinilmediği için konu hakkında boşluk olduğunu düşünüyoruz. Yine de konuyu BEHK kapsamında değerlendirmek ve çözümünü de orada aramakta yarar vardır⁴¹.

Diğer yandan vurgulamamız gerekmektedir ki dilekçe hakkı, bilgi edinme hakkından daha geniştir ve bilgi edinme hakkını da içermektedir. Dolayısıyla, böylesine daha geniş uygulamaya sahip olan bir hakkın sadece ıslak imzalı ve yazılı şekilde kullanılabilmesinin çağımızın gerekleriyle uyuşmayan önemli bir eksiklik olduğunu düşünmekteyiz. Bu bağlamda, DHK'da BEHK'ya koşut değişiklikler yapılarak, bireylere elektronik başvuru olanağının da tanınması uygun olacaktır.

Dilekçe hakkı ile BEH arasında bazı önemli farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, bireylerin dilekçe haklarını kullanarak bir sonuç elde edememeleri durumunda başvurabilecekleri herhangi bir üst merci ya da kanun yolu 3071 sayılı kanunda düzenlenmemiştir⁴². Tek yol idari yargıda sonuç aramaktır. Ancak Tür-

38 BEHK, çalışmamızın ikinci bölümünde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

39 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 29

40 Genelgede, DHK ve BEHK'in uygulamasının nasıl olacağı açıklanmıştır. Genelge, özü itibarıyla kanun hükümlerinin yinelenmesinden ibarettir.

41 ŞAVRAN, Yasemin; “Bilgi Edinme Hakkı ve İdarenin Bilgi Verme Yükümlülüğü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Bilim Dalı, Kocaeli 2006, s. 77 (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.05.2010)

42 SOYKAN, Cavidan; “Bir İnsan Hakkı Olarak Bilgi Edinme Hakkı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

kiye'de idari yargının yavaş işlemesi ve süreçten her zaman sağlıklı sonuç alınmadığı da düşünüldüğünde çoğu kez bireyler bu yola başvurmadan çekinmektedir. Buna karşın BEHK'ten doğan uyuşmazlıklarda özerk bir kurula veya yargıya başvuru yönünde bireylere seçimlik hak tanınmıştır.

Bilgi edinme idare üzerinde doğuracağı bilgi verme yönündeki zorlayıcı etki nedeniyle dilekçe hakkında farklılık arz etmektedir. Bu da bireye, idareyi belli bir konuda hareket geçmeye zorlaması anlamında üstünlük tanımak anlamına gelmektedir⁴³.

DHK md 6'da ise TBMM'ye veya yetkili makamlara verilen dilekçelerin hangi koşullarda incelenmeyeceği belirtilmiştir. Buna göre, belli bir konuyu içermeyen, yargı mercilerinin görev alanına giren ve 4. maddede gösterilen koşullardan herhangi birini içermeyen dilekçeler incelenemeyecektir.

2004/12 sayılı genelgenin 1/a maddesinin son fıkrasında, “*Ad, soyad ve adres bulunmayan, imza taşımayan, belli bir konu içermeyen, ya da yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili dilekçeler cevaplandırılmayacaktır.*” demekle birlikte, “*Ancak, bu unsurları ihtiva etmemekle birlikte, başvurulara olayla ilgili inandırıcı mahiyette bilgi ve belgeler eklenmiş veya somut nitelikte bilgi, bulgu ya da olaylara dayanılıyor ise, bu hususlar ihbar kabul edilerek idarece işlem yapılabilir.*” denerek, kanaatimizce kanuna aykırı bir düzenleme getirilmiş ve dilekçe hakkının kötüye kullanılmasının yolu açılmıştır. Nitekim uygulamada, birtakım soruşturmaların imzasız dilekçelerle başlatıldığı; hatta bu imzasız dilekçelere dayanılarak kişilerin haberleşmelerinin dinlendiği, konutlarının veya işyerlerinin arandığı ve hatta bu kişilerin tutuklandığı da göz önüne alındığında 2004/12 sayılı genelgenin bu hükmünün hem DHK'ya hem de AY'ya aykırı sonuçlara yol açtığı açıkça görülecektir. Bu nedenle, anayasadaki kurallar kademelenmesi ilkesine aykırı olan genelgenin bu hükmünün idari yargıda iptalini istemek gerektiği kanısındayız.

2004/12 sayılı genelgenin 1/a-2 maddesinde, bireylere her türlü başvurularıyla ilgili olarak, dilekçeyi alan makamlar tarafından alındığı tarihi, kayıt numarasını ve dilekçenin konusunu gösteren alındı belgesinin düzenlenerek ücretsiz şekilde (ve başvuranın talebi olmaksızın) başvurulara verileceği düzenlenmiştir. Düzenleme doğru ve yerinde olmakla birlikte, uygulamada çoğu kamu kuruluşunun genelgedeki bu hükme dikkat etmediği, evrak kayıt numarası isteyen vatandaşlara birtakım güçlükler çıkardıkları, evrak kayıt numarası vermemek için özel bir çaba gösterdikleri görülmektedir. Bu nedenle, adı geçen düzenlemenin DHK'da belirtilmesi ve TCK 121'in de buna göre düzenlenmesinin uygun olacağı kanısındayız. Hak arama özgürlüğünün etkin biçimde kullanılabilmesi için bu yöndeki bir düzenleme şarttır.

Bölümü (Siyaset Bilimi), Ankara 2006, s. 27 (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.04.2010)
43 SOYKAN, a.g.t, s. 28

DHK md 5'te önemli bir düzenleme yer almaktadır. Buna göre: “Dilekçe, konusuyla ilgili olmayan bir idari makama verilmesi durumunda, bu makam tarafından yetkili idari makama gönderilir ve ayrıca dilekçe sahibine de bilgi verilir.”. Hak arama özgürlüğünün kaybolmaması bakımından getirilen bu düzenleme çok önemlidir. Burada, yanlış yere dilekçe verilen idarenin gönderdiği merci hakkında başvuru sahibini yazılı olarak bilgilendirmesinin uygun olacağını düşünmekteyiz.

DHK md 7’de dilekçe sahiplerinin dilekçelerine en geç otuz gün içerisinde cevap verileceği düzenlemiştir. Verilecek olan bu cevabın “gerekçeli” olması gerekir. İşlem devam ediyorsa, işlemin hangi aşamada olduğu ayrıca ilgiliye bildirilmelidir. 7. maddenin düzenlemesi şöyledir: “Türk vatandaşlarının ve Türkiye’de ikamet eden yabancıların kendileri ve kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri konusunda yetkili makamlara yaptıkları başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlemin safahatı hakkında dilekçe sahiplerine en geç otuz gün içinde gerekçeli olarak cevap verilir. İşlem safahatının duyurulması halinde alınan sonuç ayrıca bildirilir.”.

Buradaki 30 günlük süre, İdari Yargılama Usul Kanunu'nun (İYUK) 11. maddesindeki 60 günlük süreden kısa; BEHK 20'deki 15 günlük süreden ise uzundur.

Şu halde, idareye bir başvuru yapılmışsa ve bu başvuru hem DHK hem de BEHK kapsamında ise süre sorunu nasıl çözülecektir?

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Yasası, bilgiye erişim için 15 günlük süre öngörmüştür. Buna göre, görev alanıyla ilgili bir konuda kendisine başvuru alan idare, 15 gün içerisinde ilgiliye istediği bilgiyi vermek; bilgiye 15 gün içerisinde ulaşamıyorsa, yine aynı süre içerisinde bunun gerekçesini de belirtmek durumundadır. Bu halde idarenin bilgi verme süresi 30 güne çıkacaktır.

Ancak ilgili, bu yasaya göre değil de olağan usule göre bir dilekçe ile idareye başvurduğunda idarenin bu talebe yanıt süresi ne olacaktır?

3071 sayılı DHK’da dilekçelere 30 gün içerisinde yanıt verileceği belirtilmektedir. Bu durumda, idareden bir işlem yapmasını ya da bir eylemde bulunmasını isteyen bir dilekçe en geç 30 gün içerisinde yanıtlanmak durumundadır. Oysa BEHK'ya göre, ilgili kamu kuruluşuna başvurarak bilgi isteyen kimseye bu kamu kuruluşu, kural olarak, en geç 15 gün içinde yanıt verecektir. Şu halde, İYUK md 10/2 ve 11/2'deki “idari makamların sessiz kalması” bakımından öngörülen 60 günlük sürenin anlamı nedir?

Burada, kamu kurumundan bilgi isteyen kimseye yanıt verilmemesi üzerine kişinin idari yargıya başvurusu için BEHK'teki 15 günlük sürenin esas alınması gerektiği kanaatindeyiz. Aksi takdirde, kişinin dilekçesi 60 gün içerisinde yanıtlanmayabilecek ve kişi dava açma süresinin başlaması için 60.günün bitmesini

beklemek durumunda kalabilecektir⁴⁴.

Kanaatimizce, hem İYUK'a göre "özel yasa" olmaları; hem bireyin lehine olmaları hem de öncelik sonralık ilişkisi bakımından değerlendirildiğinde, DHK'nın ve BEHK'in başvurulara yanıt süresini düzenleyen 7 ve 11.maddelerinin İYUK 10 ve 11'den daha sonraki tarihte yürürlüğe girmiş olmaları birlikte değerlendirildiğinde, İYUK md 10/2 ve 11/2'deki 60 günlük sürenin zımnen yürürlükten kalktığı kabul edilmelidir. Buna göre, DHK md 7 gereğince, idare talepleri en geç 30 gün içerisinde yanıtlamak durumunda olduğundan, dava açma süresi de en geç 30.günün sonunda başlayacaktır. Hatta, gerek Dilekçe Yasası md 7'nin gerekse dilekçe hakkını düzenleyen AY md 74/2'nin idareye talepleri "yazılı olarak" yanıtlama yükümlülüğü getirdiği gözetildiğinde, artık idare hukukunda idarenin "SUSMA HAKKI" olmadığı kabul edilmesi de bir zorunluluk olacaktır. AY md 74/2 hükmüne "gecikmeksizin, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir" ek ibaresinin 2001 değişiklikleriyle eklendiği de gözetilecek olursa, bu yaklaşımın hukuki temellere oturduğu da anlaşılabilir⁴⁵.

Ancak yine de, dava açma süresinin ne zaman başladığı yönündeki tartışmalara son vermek bakımından, her üç yasa arasında birlik sağlanmalı, bireylerin lehine olan BEHK'teki 15 günlük süre hem DHK hem de İYUK bakımından uygulanmalıdır. Bunun için de kuşkusuz İYUK'un ve DHK'nın yeniden düzenlenmesi gerekecektir⁴⁶.

DEHK md 8'de TBMM'ye gönderilen dilekçelerin incelenme süresi ve usulüne ilişkin kısa bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre: "*Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen dilekçelerin, Dilekçe Komisyonunda incelenmesi ve karara bağlanması altmış gün içinde sonuçlandırılır. İlgili kamu kurum veya kuruluşları Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonunca gönderilen dilekçeleri otuz gün içinde cevaplandırır. İnceleme ve karara bağlamanın esas ve usulleri Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde gösterilir.*". Konunun ayrıntıları TBMM İçtüzüğü'nün 115-120. maddeleri arasında düzenlenmiştir⁴⁷.

2.) Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi Suçu

Dilekçe hakkının etkin biçimde kullanılmasının sağlanması için 5237 Sayılı TCK'da dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçu düzenlenmiştir.

TCK'nın 121.maddesi şöyledir: "*Kişinin belli bir hakkı kullanmak için yetkili kamu makamlarına verdiği dilekçenin hukukî bir neden olmaksızın kabul edilmemesi hâlinde, fail hakkında altı aya kadar hapis cezasına hükmolunur.*"

44 TAŞKIN, Şaban Cankat; "İdari Yargının Güncel Sorunları ve Yargı Kararlarının Uygulanmaması", TBBD, Sayı: 71, Temmuz-Ağustos 2007, s. 322

45 TAŞKIN, a.g.m, s. 322

46 TAŞKIN, a.g.m, s. 322

47 Ayrıntılı bilgi için bkz HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 26-29

a.) Suçla Korunan Hukuki Yarar

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçuyla dilekçe hakkının kullanılmasının güvence altına alınması amaçlanmıştır. Bu konu, madde gerekçesinde de aynı ifadelerle belirtilmiştir: "...Söz konusu suç tanımıyla dilekçe hakkının kullanılmasında güvence altına alınması amaçlanmıştır." . Şu halde, suçla korunan hukuki yarar dilekçe hakkının etkin biçimde kullanılmasıdır.

b.) Suçun Faili ve Mağduru

Failin ve mağdurun belirlenmesinde kanaatimizce DHK ve BEHK hükümlerinden yararlanmak gerekmektedir.

DHK md 2'de kanunun Türkiye'de ikamet eden yabancılar veya Türk vatandaşları tarafından TBMM ile idari makamlara yapılan dilek ve şikayetler hakkındaki başvuruları kapsadığı düşünüldüğünde, lafzi yorumla yalnızca TBMM'ye veya idari makamlara yapılan başvuruların engellenmesinin TCK 121'deki suçu oluşturacağı; dolayısıyla, suçun failinin ancak idari makamlardaki ve TBMM'deki dilekçeleri almakla görevli kamu görevlileri⁴⁸ olabileceği anlamı çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, suçun "özü suçu"⁴⁹ olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmamızın ikinci bölümünde de ayrıntısıyla inceleneceği gibi, BEHK md 2'ye göre, BEHK ancak kamu kurumları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanabilecektir. Dolayısıyla, BEHK kapsamındaki bir başvurunun engellenmesi de TCK 121'deki suçu oluşturacaktır. Her ne kadar BEHK kapsamındaki başvuruların mutlaka DHK anlamında dilekçe ile yapılması şart değilse de bilgi edinme hakkı dilekçe hakkının kapsamında yer alan bir hak olduğundan, BEHK kapsamındaki başvuruların kamu görevlileri tarafından engellenmesinin de TCK 121'deki suçu oluşturacağını düşünüyoruz.

Diğer yandan, öğretide öne sürülen⁵⁰ ve BEHK kapsamındaki başvuruların işleme konmamasının veya engellenmesinin cezai yaptırımının ancak TCK 257'deki "görevi kötüye kullanma" suçunu oluşturduğu yönündeki görüşlere⁵¹

48 "TCK uygulamasında kamu görevlisinden kasıt TCK 6/1-c'ye göre belirlenir ve kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişiyi ifade eder. Dolayısıyla, TCK 6 anlamındaki kamu görevlisi, kamu görevi ifa edenler dışında yalnızca kamu hizmeti ifa edenleri kapsar." (Geniş bilgi için bkz TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ÖNOK, Murat; Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s. 681-691)

49 Geniş ve açıklayıcı bilgi için bkz ÖZGENÇ, İzzet; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s.188; ayrıca bkz SOYASLAN, Doğan; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s. 223

50 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 115

51 YAŞAMIŞ, Firuz Demir; "Tebliğ", Bilgi Edinme Hakkı Paneli, 5 Mayıs 2004, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 1. Baskı, Ankara, Haziran 2004, s. 52; ayrıca bkz KAYA, Cemil; İdare Hu-

katılmadığımız da belirtelim. Zira, TCK 257 hükmü, ancak kanunda özel bir düzenleme olmaması durumunda uygulanma alanı bulabilir. Bir başka deyişle, TCK 257'deki görevin kötüye kullanılmasına ilişkin düzenleme genel ve tamamlayıcı niteliktedir. Bu nedenle, görevin kötüye kullanılmasını ifade eden hareketin başka bir suçu oluşturmaması gerekir⁵². Dolayısıyla, dilekçe hakkının kötüye kullanılması kanunda özel olarak düzenlendiği için, fail hakkında TCK 257'den değil; TCK 121'den hüküm kurmak gerekecektir.

Buna karşın suçta herkes mağdur olabilir. Mağdurun DHK ve BEHK kapsamında dilekçe veya bilgi edinme hakkını kullanan kişi olması gerekmektedir.

c.) Suçun Konusu

Suçun konusu, eşya veya şahsın fiziki, maddi yapısıdır, bünyesidir⁵³. Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunda da suçun konusu dilekçedir. Dilekçe, TCK 121'in gerekçesine göre “kişinin belli bir hakkı kullanmak için yetkili kamu makamlarına yazılı olarak yaptığı başvuruyu” ifade eder⁵⁴. Gerekeçeye göre bu başvurunun sözlü veya yazılı olması arasında fark yoktur. Şu halde, elektronik başvuru da BEHK'teki koşulları taşıyorsa TCK 121'in konusunu oluşturabilecektir.

d.) Suçun Maddi Unsuru

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunun maddi unsuru, kişinin yetkili makamlara yaptığı başvurunun hukuki bir neden olmaksızın kabul edilmemesidir. O halde, suçun maddi unsurunun oluşması için öncelikle kişinin hukuka uygun bir başvurusu olmalı ve bu başvurunun yetkili makamlara yapılması gerekir. Buna rağmen başvuru kabul edilmiyorsa TCK 121'deki suç oluşacaktır.

Suçun icrai hareketle de ihmali hareketle de işlenebilmesi mümkündür. Örneğin, kişinin hukuka uygun olan dilekçesinin yetkili mercilerce hiç alınmaması (işleme konmaması) durumunda suçun icrai hareketle; süreli olan ve süresi içerisinde yapılan başvurunun kabulünün geciktirilmesi durumunda da suçun ihmali hareketle işlenmesi söz konusudur. Ayrıca, madde metninde belli hareketler tanımlanmadığı için suçu serbest hareketli suç olarak tanımlayabiliriz.

TCK'nın sistematığında suçlar tehlike suçları ve zarar suçları olarak ikiye ayrılır. Bu ayırım, suçun konusu üzerindeki etkisi esas alınarak yapılan bir ay-

---

kukunda Bilgi Edinme Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005, s. 290

52 TEZCAN/ ERDEM/ÖNOK, a.g.e, s. 699; ayrıca bkz SOYASLAN, Doğan; Ceza Hukuku Özel Hükümler, 5.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s. 521

53 ÖZGENÇ, a.g.e, s. 203

54 Dilekçe ile ilgili geniş açıklama çalışmamızın önceki bölümlerinde yapılmıştır.

rımdır⁵⁵. Zarar suçlarında, suçun oluşması için bir zararın meydana gelmesi aranır. Buna karşın, sadece zarar tehlikesinin doğmasıyla yetinilen suçlar ise tehlike suçu olarak adlandırılır. Zarar suçlarında kanunen korunan hukuki yarar zarar verilirken, tehlike suçlarında ise korunan hukuki yarar bakımından sadece tehlike doğmakta, yani zararın oluşması olasılığı bulunmaktadır⁵⁶. Örneğin insan öldürme (TCK 81) zarar suçuyken, işlenmiş bir suçu veya suç işleyen bir kimseyi açıkça övme (TCK 215) veya halkın farklı özelliklere sahip olan bir kesimini diğer bir kesim aleyhine kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme (TCK 216/1) tehlike suçudur.

Tehlike suçları da kendi içerisinde somut ve soyut tehlike suçları olarak ikiye ayrılmaktadır⁵⁷. Soyut tehlike suçlarında suçun oluşması için mutlaka bir zarar doğması gerekmez⁵⁸. Bu tür suçlarda, hareketin korunan hukuki değer açısından tehlike yaratmış olup olmadığına bakılmaz; tehlikenin meydana gelip gelmediğini yargıç ayrıca araştırır. Suç tanımında gösterilen hareketin yapılması veya yapılmamasıyla birlikte tehlikenin gerçekleştiği kabul edilir. Dolayısıyla, bu tür suçlarda tehlikenin bulunduğu bir varsayımdır⁵⁹.

TCK 121'deki suçun oluşması için mutlaka bir zararın doğması şart değildir. Yalnızca hukuka uygun bir başvurunun yapılması ve bunun yetkili merciler tarafından işleme konmaması suçun oluşması için yeterlidir. Dolayısıyla, TCK 121'deki suçun “soyut tehlike suçu” olduğu kabul edilmelidir.

e.) Hukuka Aykırılık Unsuru

Kanaatimizce, dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunda, fail bakımından TCK 24 vd hükümlerinde düzenlenmiş olan hukuka uygunluk nedenlerinden sadece TCK 24'te düzenlenmiş olan “kanunun hükmü ve amirin emri” hukuka uygunluk nedeni oluşabilir.

Örneğin, dilekçenin DHK md 4 'te veya BEHK md 6'da öngörülen zorunlu unsurları içermemesi nedeniyle yetkili merci tarafından reddedilmesi durumunda; dilekçeyi reddeden kamu görevlisinin kanunun hükmünü uyguladığı düşünülmeli ve reddeden failin TCK 24/1'deki hukuka uygunluk nedeninden yararlanmasını sağlamak gerekir. Çünkü, gerek DHK md 4'te belirtilen gerekse BEHK md 6'da belirtilen şekil şartlarına aykırılık dilekçenin reddi sonucunu doğuracaktır. Bu sonucun doğacağı da DHK bakımından DHK md 6/c'de açıkça belirtilmiştir.

55 ÖZGENÇ, a.g.e, s. 204

56 CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide/ ÇAKMUT, Özlem; Türk Ceza Hukukuna Giriş, 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2006, s. 256

57 CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT, a.g.e, s. 257-258; ÖZGENÇ, a.g.e, s. 205-206

58 ÖZGENÇ, a.g.e, s. 205

59 CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT, a.g.e, s. 258

Nitekim madde gerekçesinde “verilen dilekçenin hukuki bir nedene dayalı olarak kabul edilmemesi halinde kabul etmeme fiili hukuka uygun olduğu için suç oluşmayacaktır.” denerek bu konu vurgulanmıştır.

Ancak gerekçenin devamında “Örneğin bir suç duyurusuna ilişkin dilekçenin, ilgisiz bir makama verilmeye teşebbüs edilmesi karşısında, kabul edilmemesi söz konusu suçu oluşturmaz.” denmişse de suç duyurusu dışındaki başvurularda dilekçenin DHK'daki ve BEHK'teki koşulları taşıması durumunda salt farklı bir makama verilmesi durumunda kabul edilmemesi söz konusu ise, kanaatimizce failin TCK 24/1'deki hukuka uygunluk nedeninden yararlandırılmaması gerekir. Çünkü, gerek DHK md 5'te gerekse BEHK md 7/son'da başvuru mercide yanılmanın dilekçe ve bilgi edinme hakkını ortadan kaldırmayacağı; yanlış mercie verilen dilekçenin ilgili mercie gönderileceği ve ilgiliye yazılı olarak bilgi verileceği açıkça belirtilmiştir.

Suç duyurusunun ise çalışmamızın önceki başlıklarında da belirtildiği gibi ancak 158'de belirtilen makamlara yapılması mümkündür. Bu makamlardan, Cumhuriyet Başsavcılığı dışındaki herhangi birine yapılan suç duyurusunun derhal Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi gerekmektedir. Ancak buna rağmen başvuru kabul edilmemişse de kanaatimizce başvuruyu kabul etmeyen kamu görevlisi hakkında TCK 121'in uygulanması gerekecektir.

f.) Manevi Unsur

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunda kasıt bakımından bir özellik aranmaz. Suçun genel kastla işlenebilmesi mümkündür. Şu halde, failin fiilin hukuka aykırı olduğunu bilerek hareket etmesi ve doğacak neticeyi istemesi suçun oluşması için yeterlidir.

g.) Suçun Özel Görünüş Biçimleri

(1) Teşebbüs

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunun soyut tehlike suçu olduğunu belirtmiştik. Kanaatimizce bu suç teşebbüse elverişli değildir. Çünkü dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunda ayrıca bir zararın doğması aranmaz. Diğer yandan, failin dilekçe ile yapılan başvuruyu engellediği anda suçun oluştuğunu söylemek mümkündür. Bu durumda, suçun “neticesi harekete bitişik suç” olarak tanımlanması mümkündür. Neticesi harekete bitişik olan suçlar teşebbüse elverişli değildir⁶⁰.

---

60 DÖNMEZER, Sulhi/ ERMAN, Sahir; Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, Cilt: 1, Dokuzuncu Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1985, s. 446; ayrıca bkz CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, a.g.e, s. 465

(2) İştirak

Suç iştirak bakımından da bir özellik göstermez. Dolayısıyla suçta iştirak değerlendirilirken TCK 37, 38, 39 ve 40 hükümlerinin dikkate alınması gerekecektir. Ancak belirtmemiz gerekir ki TCK 121'deki suç özgü suçtur; bu nedenle TCK 40/2 hükmündeki “*Özgül suçlarda, ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişi fail olabilir. Bu suçların işlenişine iştirak eden diğer kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulur.*” ifadesi dikkatle yorumlanmalı ve fiilin işlenişine iştirak eden kişiler hakkında TCK 38'deki azmettiren veya TCK 39'daki yardım eden hükümleri uygulanmalıdır.

(3) İçtima

TCK 121'deki suçun TCK 257'deki görevi kötüye kullanma suçuyla içtima halinde olup olmayacağı tartışılabilir.

Diğer yandan, fail ve mağdur bölümünde de belirttiğimiz gibi, BEHK kapsamındaki başvuruların işleme konmamasının veya engellenmesinin cezai yaptırımının ancak TCK 257'deki “*görevi kötüye kullanma*” suçunu oluşturduğu yönündeki görüşe katılmıyoruz. Zira, TCK 257 hükmü, ancak kanunda özel bir düzenleme olmaması durumunda uygulanma alanı bulabilir. Bir başka deyişle, TCK 257'deki görevin kötüye kullanılmasına ilişkin düzenleme genel ve tamamlayıcı niteliktedir. Bu nedenle, görevin kötüye kullanılmasını ifade eden hareketin başka bir suçu oluşturmaması gerekir. Dolayısıyla, dilekçe hakkının kötüye kullanılması kanunda özel olarak düzenlendiği için, fail hakkında TCK 257'den değil; TCK 121'den hüküm kurmak gerekecektir.

Diğer yandan, TCK 257'deki “*Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâller dışında*” ifadesi de bizi aynı sonuca ulaştıracaktır. Bu durumda, TCK 44'teki fikri içtima kuralının, işlediği aynı fiille hem TCK 121'i ve hem de TCK 257'yi ihlal eden fail hakkında uygulanabilmesi mümkün görünmemektedir.

Kanaatimizce, dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunda fikri içtimaın uygulanamaması, TCK 257'nin yaptırımının TCK 121'e göre daha ağır oluşu da gözetildiğinde, ciddi bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. DHK veya BEHK'da tanınan dilekçe hakkının kullanılmasını engelleyen fail hakkında yeterli ve ciddi bir yaptırım uygulanamayacaktır.

h.) Suça Etki Eden Haller

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunu işleyen fail altı aya kadar hapis cezasına mahkûm edilecektir. Görevli mahkeme sulh ceza mahkemesi olacaktır. Suçta özel bir hafifletici veya ağırlaştırıcı neden öngörülmemiştir. Şu halde TCK 61 ve 62 gereğince uygulamaya gidilecek ve verilecek olan cezada TCK 61 ve 62'deki ölçütler uygulanacaktır.

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunun şikayete tabi olduğu kanunda açıkça belirtilmiş değildir. Şu halde, soruşturmanın re'sen yapılması gerekmektedir.

II. BÖLÜM

BİLGİ EDİNME HAKKI

A.) Bilgi Edinme Hakkı Kavramı ve Tarihi Gelişimi

A.1.) Genel Giriş ve Tanım

Bilgiye erişim özgürlüğü, insanın insan olma haysiyeti ile yakından ilgili olan insan haklarına saygının temelinde yer alır ve düşünce özgürlüğünün olmazsa olmaz ögesini oluşturur. Çünkü özgür insan, özgürce düşünebilen ve düşüncesini özgürce ifade edebilen insandır. Bunun önkoşulu da doğru ve çarpıtılmamış bilgiye erişim hakkıdır⁶¹.

İngilizce'deki "*freedom of information*" ibaresinin karşılığı olarak "*Bilgiye Erişim Özgürlüğü*" terimi kabul görmektedir. Bu ibaredeki bilgi sözcüğü batı dillerindeki "işlenmiş veri" anlamında kullanılmaktadır. Bu bağlamda, bilgiye erişim özgürlüğü bireylerin kamu kurum ve kuruluşları tarafından üretilen veya derlenen bilgileri görebilmek, bunlardan yararlanabilmek hakkı şeklinde tanımlanabilir⁶².

Bu hakkın bir tanımı yapılacak olursa dar anlamda bilgi edinme hakkı, devletin elinde bulunan her türlü resmi veriye erişim hakkı olarak tanımlanabilir. Daha genel anlamda ise, herkesin hiç bir devlet müdahalesi olmaksızın kendi seçimi doğrultusunda veya basın ve diğer haberleşme imkanları ile her türlü bilgiyi elde edebilmesini, hiç bir devlet müdahalesi olmaksızın tüm özel kaynaklardaki bilgiye ulaşabilmesini ve devletin elinde tuttuğu kamuyu ilgilendiren her türlü veriye erişebilmesini ifade etmektedir⁶³.

Çalışmamızın bu bölümünde önce bilgi edinme hakkının tarihçesi üzerinde durulacak; bu bağlamda dünyadaki ve Türk Hukukundaki BEH gelişimi ve hâlihazırdaki düzenlemeler incelenecektir. Ardından, BEH'nin temel özelliklerinden olan yönetimde açıklık (ve gizlilik) ile hesap verilebilirlik kavramlarına değinilerek son kısımda 4892 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (BEHK) incelenecektir.

---

61 *Türkiye Bilişim Şurası*, 10-12 Mayıs 2002- Ankara, Başbakanlık Müsteşarlığı, Türkiye Zeka Vakfı, Türkiye Bilgi İşlem Hizmetleri Derneği, Türkiye Bilişim Derneği, Türkiye Bilişim Vakfı Ortak Yayını, s. 308

62 *Türkiye Bilişim Şurası*, s. 309

63 SOYKAN, Cavidan; "*Avrupa İnsan Hakları İçtihatlarında Bilgi Edinme Hakkı*", AÜHFD, Yıl 2007, Cilt 56, Sayı: 2, s. 65

A.2.) Dünyadaki Gelişim

BEH'nın dünyadaki gelişimi incelenirken öncelikle anayasal belgelerdeki ve anayasalardaki BEH üzerinde durulması ve bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında BEH'nın yorumuna bakılması; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB); Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AMİHS) ve Afrika İfade Özgürlüğü İlkeleri Bildirgesi'nin (AFİÖB) konuya yaklaşımını ele almak gerekecektir. Ayrıca, diğer uluslararası tavsiye kararlarındaki ve sözleşmelerdeki duruma da bakmak gerekecektir. Avrupa Birliği'nde (AB) BEH'na yaklaşımın ortaya konması için AB Belgelerindeki tarihi gelişime ve Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'nın (ATAD) BEH'na yaklaşımını da değerlendirmek gerekecektir.

a.) Tarihi Gelişimde Bilgi Edinme Hakkı

BEH'nın tarihi gelişimine bakıldığında, bu alanda bilinen ilk kanunun 1707 yılında İsveç'te kabul edildiği söylenebilecektir⁶⁴. Bundan daha öncesine gidildiğinde ise, BEH'nın ilk kökenlerinin Çin'de 7. yüzyılda hüküm süren Tang Hanedanı (618-907) dönemine ve özellikle de İmparator T'ai-tsung (627-649) iktidarına dayandığı öne sürülebilir⁶⁵.

BEH'nın yaygınlaşmasında 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin (FRA-İHEB) önemi büyüktür. Bildirge'nin 14. maddesinde yurttaşlara vergisel konularda ücretsiz olarak bilgilenme hakkı tanınmıştı. Buna göre⁶⁶: “Tüm yurttaşların bizzat ya da temsilcileri aracılığıyla verginin gerekliliğini belirlemeye, vergilemeyi serbestçe kabul etmeye, vergi gelirlerinin kullanılmasını gözlemeye ve verginin miktarını, matrahını tahakkuk biçim ve süresini belirlemeye hakkı vardır.”

Bildirge'nin 15. maddesini de 14. maddeyle birlikte yorumlamak ve BEH'nın bu iki madde ile Fransız yurttaşlarına tanındığını kabul etmek doğru bir yaklaşım olacaktır⁶⁷. FRA-İHEB md 15 şu hükmü içermektedir⁶⁸: “Toplumun tüm kamu görevlilerinden, görevleriyle ilgili olarak hesap sorma hakkı vardır.”. Nitekim yönetimde açıklık ve hesap verilebilirlik, BEH'nın temel unsurlarıdır⁶⁹. Bu unsurların Fransız İhtilali ile yaygınlaştığı kabul edilebilir.

İsveç'ten sonra sırasıyla 1888 yılında Kolombiya; 1919 yılında Finlandiya

64 KAY Bilgi Edinme ve Dilekçe Hakkı A.C, a.g.e, s. 123

65 Akraran KAYA. C, a.g.e, s. 124

66 http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/magna-carta/fransiz_insan.htm (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

67 KAYA. C, a.g.e, s. 121

68 http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/magna-carta/fransiz_insan.htm (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

69 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 40-46

tarafından bilgi edinme hakkındaki kanunlar kabul edilmiştir⁷⁰.

Süreç içerisinde BEH'ni yasal güvenceye bağlayan devletlerin sayısı artmıştır. Ancak bu hakkın yasal güvenceye bağlanması 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra mümkün olabilmektedir. 1990'lı yıllardan itibaren BEHK'na sahip olan ülkelerin sayısı da artmıştır. Bugün Rusya, Hong-Kong, Tayland, Brezilya, Yunanistan, Peru, Meksika, Jamaika, Zimbabve, Güney Afrika Cumhuriyeti⁷¹, Romanya, Polonya, Moldova, Türkiye gibi pek çok ülkede BEHK mevcuttur⁷².

b.) Anayasalarda Bilgi Edinme Hakkı

BEH, bazı ülkelerde anayasal, bazılarında yasal, bazılarında ise yargısal güvenceye alınmıştır. İsveç, anayasal güvence tanıyan ülkeler arasında önemli bir konuma sahiptir. Çünkü, İsveç'te BEH ile ilgili kapsayıcı hükümler taşıyan Basın Özgürlüğü Kanunu anayasal güvenceye bağlanmıştır⁷³.

BEH, bazı ulusların anayasalarında güvence altına alınmıştır. Bu ülkelerde ayrıca yasal düzenlemeler de yer almaktadır⁷⁴. Arjantin⁷⁵ (md 43); Belarus⁷⁶ (md 34); Belçika⁷⁷ (md 32); Filipinler⁷⁸ (md III/7); Finlandiya⁷⁹ (md 12); Güney Afrika Cumhuriyeti⁸⁰ (md 32); Hollanda⁸¹ (md 110); İsveç⁸² (Bölüm II, md 1); Macaristan⁸³ (md 61); Malavi⁸⁴ (md 37); Polonya⁸⁵ (md 61); Portekiz⁸⁶ (md 268); Slovakya⁸⁷ (md 26); Slovenya⁸⁸ (md 39); bu devletlerden bazılarıdır⁸⁹.

70 Türkiye Bilişim Şurası, s. 311

71 Güney Afrika Cumhuriyeti, Afrika'da bu konuda ilk yasal düzenlemeyi yapan devlettir. (Türkiye Bilişim Şurası, s. 311)

72 KAYA. C, a.g.e, s. 126

73 Türkiye Bilişim Şurası, s. 311

74 Karşılaştırmalı Hukuktaki yasal düzenlemelerle ilgili geniş bilgi için bkz KAYA. C, a.g.e, s.307-401

75 http://www.argentina.gov.ar/argentina/portal/documentos/constitucion_ingles.pdf (ErişimTarihi: 10.05.2010)

76 <http://www.president.gov.by/en/press19330.html#doc> (ErişimTarihi: 10.05.2010)

77 http://www.servat.unibe.ch/law/icl/be00000_.html (ErişimTarihi: 10.05.2010)

78 <http://www.chanroble.com/article3.htm> (ErişimTarihi: 10.05.2010)

79 http://www.servat.unibe.ch/law/icl/fi00000_.html (ErişimTarihi: 10.05.2010)

80 <http://www.info.gov.za/documents/constitution/1996/96cons2.htm#32>

(ErişimTarihi: 10.05.2010)

81 <http://confinder.richmond.edu/confinder.html> (ErişimTarihi: 10.05.2010)

82 http://www.riksdagen.se/templates/R_Page_6357.aspx (ErişimTarihi: 10.05.2010)

83 KAYA. C, a.g.e, s. 122

84 http://www.africa.upenn.edu/Govern_Political/mlwi_const.html (ErişimTarihi: 10.05.2010)

85 http://www.servat.unibe.ch/law/icl/pl00000_.html (ErişimTarihi: 10.05.2010)

86 http://www.servat.unibe.ch/icl/po00000_.html (ErişimTarihi: 10.05.2010)

87 <http://www-8.vlada.gov.sk/1379/part-2-fundamental-rights-and-freedoms.php>

(ErişimTarihi: 10.05.2010)

88 <http://www.us-rs.si/o-sodiscu/pravna-podlaga/ustava/ii-clovekove-pravice-in-temeljne-svoboscine/?lang=1> (ErişimTarihi: 10.05.2010)

Buna karşın Japonya, Hindistan ve Güney Kore'de BEH anayasal güvenceye bağlanmamış olmasına rağmen, bu devletlerde yüksek mahkemeler ve yasa tarafından bu hak güvencelenmiştir⁹⁰. Buna karşın Amerika Birleşik Devletleri ise ifade özgürlüğünün BEH'ni da kapsadığı yönünde oldukça isteksiz bir tavır içerisinde⁹¹.

c.) Uluslararası Belgelerde Bilgi Edinme Hakkı

(1) Ulusalüstü Belgelerde Bilgi Edinme Hakkı

Birçok uluslararası kurum insan haklarını koruma ve geliştirme bağlamında bilgiye erişim özgürlüğünün önemini ortaya koyan ve bu hakkın güvence altına alınması için yasal düzenleme yapılması ihtiyacını ve bu düzenlemelerin kapsam ve yönünü belirten metinlerin hazırlanmasında ön ayak olmuştur. Bu alanda da Birleşmiş Milletler'i (BM) öncü kabul etmek doğru olacaktır⁹². Gerçekten de BEH'nın kabul edildiği ilk önemli uluslararası belge Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'dir. (BM-İHEB). Bildirge'nin 19. maddesinde⁹³ BEH şu ifadelerle vurgulanmıştır : “Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.” . Görüldüğü gibi, bildirmede bilgi ve düşüncelerin elde edilmesi de temel insan hakları arasında sayılmaktadır.

BM-İHEB'den hemen sonra bilgi edinme hakkı bağlamındaki ilk ciddi gelişmelerden biri de Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yaşanmıştır. Burada kabul edilen 1948 tarihli “Amerikan İnsan Hak ve Ödevleri Bildirgesi” de BM-İHEB'deki kurala çok benzer kurallar içermektedir⁹⁴.

İngiliz Uluslar Topluluğu da bilgi edinme hakkının önemini kavramış ve 1980 yılında Barbados'ta toplanan adalet bakanları demokratik süreçlere ve devlet işlerine katılımıda yurttaşların resmi belgelere erişim olanağının tanınmasının demokratik gelişim açısından önem taşıdığını vurgulamışlardır⁹⁵.

Bundan sonra, yine BM tarafından kabul edilen ve “İkiz Sözleşmeler” olarak da adlandırılan; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme ile birlikte kabul edilen “Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslar arası Sözleşme”de⁹⁶ de (md 19)⁹⁷ BEH şu ifadelerle belirtilmiştir:

89 Daha geniş açıklama ve bilgi için bkz KAYA. C, a.g.e, s. 122

90 Türkiye Bilişim Şurası, s. 311

91 KAYA. C, a.g.e, s. 123 ve ayrıca s. 318-334

92 Türkiye Bilişim Şurası, s. 312

93 <http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/iheb.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

94 Türkiye Bilişim Şurası, s. 312

95 Türkiye Bilişim Şurası, s. 312

96 Türkiye, Sözleşmeyi 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamış ve 4 Haziran 2003 tarihinde de 4868

“(1) Herkes, kimsenin müdahalesi olmaksızın istediği düşünceye sahip olma hakkına sahiptir.

(2) Herkes, düşüncelerini açıklama hakkına sahiptir; bu hak, herkesin, ülkesel sınırlara bağlı olmaksızın her çeşit bilgiyi ve fikri, sözlü, yazılı ya da basılı biçimde, sanat eserleri biçiminde ya da kendi seçeceği herhangi bir başka biçimde araştırma, edinme ve iletme özgürlüğünü de içerir.

(3) Bu maddenin 2. fıkrasında öngörülen hakların kullanılması, özel bazı görev ve sorumlulukları da beraberinde getirir. Dolayısıyla, bunlara bazı sınırlamalar da konulabilir; ancak, bu sınırlamaların yasalarda öngörülmüş olması ve;

(a) Başkalarının haklarına ve şöhretine saygı bakımından ve;

(b) Ulusal güvenliğin, kamu düzeninin ya da kamu sağlığı ve genel ahlakın korunması bakımlarından gerekli olması zorunlu olmalıdır.”

Sözleşme'nin 19/2. fıkrasında BEH “bu hak, herkesin, ülkesel sınırlara bağlı olmaksızın her çeşit bilgiyi ve fikri, sözlü, yazılı ya da basılı biçimde, sanat eserleri biçiminde ya da kendi seçeceği herhangi bir başka biçimde araştırma, edinme ve iletme özgürlüğünü de içerir.” ifadesiyle açık biçimde tanınmıştır.

UNESCO'nun Kasım 1978'de benimsediği Kitler İletişim Araçlarının, Barış ve Uluslar arası Anlayışın Güçlendirilmesine, İnsan Haklarının Yaygınlaştırılmasına ve Irkçılık, Irk Ayrımı ve Savaş Kışkırtıcılığına Karşı Çıkılmasına Katkısına İlişkin Temel İlkeler Bildirgesi'nde de bu konuda önemli düzenlemeler yer almaktadır⁹⁸. Bildirge'nin ikinci maddesinde “İnsan hakları ve temel özgürlüklerin ayrılmaz bir parçası olduğu kabul edilen, düşünce, düşündüğünü açıklama ve bilgi edinme özgürlüğünün kullanılması, barışın ve uluslararası anlayışın güçlendirilmesinde çok önemli bir ögedir.” denmekte; 10. maddenin birinci bendinde de “Bilgi edinme özgürlüğünü güvence altına almak için düzenlenmiş anayasal önlemler ve uygulanabilecek uluslararası araç ve anlaşmalar; duyulan saygı ile birlikte tüm dünyada, bilginin dağıtılmasında rol alan örgütler ve kişilerin, bu Bildirge'nin amaçlarına ulaşabilmeleri için gerekli koşulların yaratılması ve yorumlanması gerekir.” denerek bilgi edinme hakkının önündeki engellerin kaldırılmasının önemine işaret edilmiştir.

Bu sözleşmelerin dışında, New-York'ta 6-8 Eylül 2000 tarihinde kabul edilen “Birleşmiş Milletler Milenyum Bildirgesi”nde, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 28 Eylül 1977 tarihinde kabul edilen “İdarenin İşlemleri

---

Sayı Kanun'la onaylamıştır. (18.06.2003 tarih ve 25142 Sayılı Resmi Gazete) <http://www.resmigazete.gov.tr/#> (Arşiv-Fihrist-Düster- Erişim Tarihi: 10.05.2010)
97 <http://www.belgenet.com/arsiv/bm/bmsiyasihak.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
98 **Türkiye Bilişim Şurası**, s. 312

Karşısında Bireyin Korunmasına Dair Karar”da; yine Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 25.11.1981'de aldığı “*İdarenin Sahip Olduğu Bilgilere Erişme Hakkında Tavsiye Kararı*”nda ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 21 Şubat 2002'de kabul edilen “*Resmi belgelere Erişme Hakkında Tavsiye Kararı*”nda BEH tanınmıştır⁹⁹.

Kosta-Rika'nın San Jose Şehri'nde 22 Kasım 1969 tarihinde kabul edilen¹⁰⁰ ve 18 Temmuz 1978'de yürürlüğe giren Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 13. maddesinde¹⁰¹ de BEH tanınmıştır. Buna göre: “*Herkes, düşünce ve ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak herkesin, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, her çeşit bilgi ve fikri, sözlü, yazılı, basılı veya sanat eserleri biçiminde ya da kendi seçeceği herhangi bir başka biçimde aramak, almak ve yaymak özgürlüğünü içerir.*”

Afrika'da ise BEH konusundaki gelişmeler daha zayıf kalmıştır. Afrika'da BEH'ni kabul eden ilk belge, 27 Haziran 1981 tarihinde Nairobi'de kabul edilen¹⁰² ve 21 Ekim 1986'da yürürlüğe giren “*Afrika İnsan ve Halklarının Hakları Şartı*”nda¹⁰³ da BEH düzenlenmiş ve bu hak 9. madde ile şöyle güvenceleştirilmiştir: “*(1) Her birey bilgi alma hakkına sahiptir. (2) Her birey görüşlerini, hukuk sınırları içerisinde ifade etmek ve yaymak hakkına sahiptir.*”

Bir diğer uluslararası belge ise yine Afrika'da kabul edilen “*Afrika İfade Özgürlüğü İlkeleri Bildirgesi*”dir¹⁰⁴. Bildirge, 17-23 Ekim 2002'de Gambiya'nın Banjul şehrinde, İnsan ve Halkların Hakları Afrika Komisyonu'nun 32. olağan toplantısında kabul edilmiştir. Bildirgenin 4. maddesinde kamu yetkelerinin sahip olduğu bilgilere erişme hakkı açıkça tanınmıştır. Buna göre: “*(1) Kamu otoriteleri, kendileri için değil ancak kamu yararının koruyucuları olarak bilgileri elinde bulundurur ve herkes, sadece kanunla öngörülen açıkça belirlenmiş kuralara tabi olmak kaydıyla bu bilgilere erişme hakkına sahiptir.*” demektedir.

Sözleşme'de dikkati çeken düzenleme, 2. fıkranın b başlığındaki “*Herkes, bir hakkın kullanılmasında zorunluluk olduğunda özel sektörün sahip olduğu bilgilere erişme hakkına sahiptir.*” şeklindeki hükümdür. Buna göre, özel şahısların elindeki bilgi ve belgelere de erişim olanağı tanınmaktadır. Oysa gerek hukukumuzdaki gerekse karşılaştırmalı hukuktaki pek çok BEHK'nda özel sektörün elindeki belgelere veya bilgilere erişim olanağı tanın-

99 Geniş ve ayrıntılı açıklamalar için bkz **KAYA. C**, a.g.e, s. 129-136

100 <http://www.cidh.oas.org/what.htm> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

101 **KAYA. C**, a.g.e, s. 136

102 **KABOĞLU**, Anayasa, s. 260

103 Sözleşme ile Afrika bünyesinde çalışacak bir mahkemenin de temelleri atılmıştır. Sözleşme ve Mahkeme'nin çalışma prensibi hakkında geniş bilgi için bkz:

http://www.achpr.org/english/info/court_en.html (Erişim Tarihi : 10.05.2010) ;

104 **KAYA. C**, a.g.e, s. 137

miş değildir¹⁰⁵. Bu yönüyle, Afrika İfade Özgürlüğü İlkeleri Bildirgesi'nin diğer çağdaş bildiregelere göre çok daha ileri bir düzenleme içerdiği söylenebilir.

Diğer yandan, çevre ile ilgili konularda bilgilenme hakkı Aarhus Sözleşmesi ile tanınmıştır¹⁰⁶. 25 Haziran 1998 tarihinde Danimarka'nın Aarhus Şehri'nde imzalanan ve 30 Ekim 2001'de yürürlüğe giren Sözleşme, çevresel konularda bilgi edinmeye ilişkin bağlayıcılık niteliği taşıyan ilk uluslararası belgedir¹⁰⁷.

Çevre konusunda 5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında Stockholm'de toplanan BM Çevre Konferansı sonucunda kabul edilen “Stockholm Bildirgesi”¹⁰⁸ ile 3-14 Haziran 1992'de Rio de Jenario'da toplanan “Çevre ve Kalkınma Rio Bildirgesi”¹⁰⁹; yine Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan ve 21 Haziran 1993'te Lugano'da kabul edilen “Lugano Sözleşmesi” de belli başlı sözleşmeler arasında gösterilebilir¹¹⁰.

(2) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Bilgi Edinme Hakkı

Hukumumuza yakından ilgilendiren bir düzenleme de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin¹¹¹ konuya yaklaşımıdır¹¹².

AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki (AİHS) haklarla sınırlı olarak yargılama yapar. AİHS, 4 Kasım 1950 yılında Roma'da imzalanmıştır. Sözleşme, onuncu onay belgesinin Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne teslimi ile 3 Eylül 1952 tarihinde yürürlüğe girmiştir¹¹³. Türkiye, Sözleşme'yi 18.5.1954 tarihinde onaylamıştır. (10.03.1954 tarih, 6366 Sayılı Kanun; 19.3.1954 tarih ve 8662 sayılı Resmi Gazete). AİHS, insan haklarının korunması bağlamında evrensel düzeyde bir ilki başlatmış ve bu yönüyle de örnek oluşturmuştur¹¹⁴. AİHS modelini örnekleyen Amerika Devletleri Örgütü “İnsan Haklarına Dair Amerika

105 YAŞAMIŞ, *Tebliğ*; BEH Paneli, s. 65

106 Türkiye Aarhus Sözleşmesi'ne henüz taraf değildir. Ancak Türkiye'de de Çevre Kanunu'nun 30. maddesi, çevresel konularda bilgilenme hakkını herkese tanımaktadır. (MEMİŞ; Emin; Çevre ve Çevre İdare Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2006,s. 386-387)

107 Sözleşme hakkında geniş bilgi için bkz KAYA. C, a.g.e, s. 75-80 ve YAŞAMIŞ, *Tebliğ*; BEH Paneli, s. 58 vd

108 MEMİŞ; a.g.e, s. 23, s. 115-118

109 Geniş bilgi için bkz **Türkiye Bilişim Şurası**, s. 314

110 Sözleşmelerle ilgili geniş ve kapsamlı bilgi için bkz KAYA. C, a.g.e, s. 70-84

111 Mahkemenin çalışma düzeni hakkında geniş bilgi ve açıklama için bkz <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/The+Court/The+Court/The+Sections/> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

112 Bilgi edinme hakkı kapsamında AİHM'in kararları ve AİHS'in geniş yorumu için bkz **SOYKAN**, a.g.m, s. 66 vd

113 **YILDIZ, Mustafa**; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargısı, Alfa Yayınevi, İstanbul 1998,s.1

114 **GÖLCÜKLÜ, A. Feyyaz / GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref**; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s.10

Sözleşmesi”ni 22.11.1969 tarihinde; Afrika Birliği Örgütü ise “İnsan Haklarına Dair Afrika Şartı”ni 27.6.1981 tarihinde kabul etmiştir.

AİHS, BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ni örnek alarak düzenlenmiştir. Ayrıca, Sözleşme’nin ve Mahkeme’nin oluşumunun temelinde, II. Dünya Savaşı ile yaşanan insan hakları alanındaki olumsuz deneyimler (devlete kendi vatandaşları üzerinde dahi olsa sınırsız egemenlik hakkı tanınmaması gerektiği) ve savaş suçularının yargılanması önemli dayanak olmuştur¹¹⁵.

AİHS’te bilgi edinme hakkıyla ilgili açık bir düzenleme yoktur. Bu yöndeki başvuruları AİHM 10. maddedeki “ifade özgürlüğü” kapsamında değerlendirmektedir. AİHS md 10 şöyledir: “1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir. (2). Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.”

Sözleşmenin 10. maddesi, BM-İHEB md 19’dan, BM-MSHS md 19’dan; Amerikan İHAS md 13’ten farklılık göstermektedir. AİHS md 10’da sayılan bu üç sözleşmeye nazaran önemli bir ifade farkı vardır. Diğer sözleşmelerde bulunan “aramak” sözcüğüne yer verilmişken AİHS’te bu kavrama yer verilmemiş; bunun yerine “almak (edinmek-elde etmek)” ve “yaymak (iletmek, vermek)” sözcüklerine yer verilmiştir. Bu da AİHS’te BEH’nın açıkça tanınıp tanınmadığı yönünde ciddi kuşkular uyandırmaktadır¹¹⁶.

Öte yandan, AİHM’in BEH ile doğrudan ilgili bir kararı da mevcut değildir¹¹⁷. Mahkemenin Sirbu vd Moldova¹¹⁸; M.G v İngiltere¹¹⁹; Mc Ginley ve Egan v. İngiltere¹²⁰; Guerrera v. İtalya¹²¹; Gaskin v. İngiltere¹²²; Leander v. İs-

115 YILDIZ, a.g.e, s. 5

116 KAYA. C, a.g.e, s. 131

117 YAŞAMIŞ, Tebliğ; BEH Paneli, s. 26

118 Kararın İngilizce tam metni için bkz

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Sirbu&sessionId=52969804&skin=hudoc-en> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

119 Kararın İngilizce tam metni için bkz

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=M.G&sessionId=52970282&skin=hudoc-en> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

120 Kararın geniş özeti için bkz KAYA. C, a.g.e, s. 143

121 Kararın Fransızca tam metni için bkz

veç¹²³ kararları BEH'nın dolaylı da olsa yorumlandığı kararlarıdır¹²⁴. Bu davalarda AİHM, BEH'nı açıkça tanımamış olmakla birlikte, “mevcut dava şartları içinde” kalıbını kullanarak BEH'ndan yararlanmayı da büsbütün dışlamamıştır¹²⁵. Yine de kararların tamamında bilgiye erişim hakkının reddedilmesi dikkate değerdir.

Mahkeme *Autronic* davasında, kamuya açık bir fuar alanında uydu üzerinden o zamanki Sovyetler Birliği'ne ait yayınları reklam amaçlı yayınlamak isteyen firmanın, yayınlarının izne bağlanmasını 10. madde yönünden bilgi alma hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir. Gizli olarak nitelenen bir bilginin yayınladığı derginin toplatılmasına ilişkin *Vereniging Weekblad Bluf24* kararında ise Mahkeme, toplatma kararının bilginin geniş bir kitleye ulaştıktan sonra verildiği için anlamsızlaştığı düşüncesiyle 10. madde yönünden ihlal bulmuştur¹²⁶.

(3) Avrupa Birliği'nde Bilgi Edinme Hakkı

AB'de BEH'in gelişimi 1984'te alınan Avrupa Parlamentosu (AP) kararı ile başlar¹²⁷. “Avrupa Topluluğunca Bilgilerin Zorunlu Yayınlanması Hakkında Karar” adını taşıyan bu karardan sonra 1988 ve 1994 yıllarında iki ayrı karar daha kabul edilmiştir¹²⁸.

Bu kararlara dayanılarak AB, çevre hakkı ile ilgili bilgi edinmeye olanak tanımışsa da kendi belgeleri hakkında bilgi edinme isteklerini aynı “cömertlikle” karşılamamıştır¹²⁹. AB'de, BEH'nın lokomotifliğini Danimarka ve Hollanda üstlenmiştir. Sayıştay, AP, AB Yatırım Bankası, AB Merkez Bankası dâhil hemen her kurum veya kuruluş BEH'nı tanımıştır.

1993 yılında yürürlüğe girmiş olan Maastricht Andlaşması, açıklık konusunda önemli bir adım olmuştur¹³⁰. Bu andlaşma içinde “*karar verme sürecindeki saydamlık kurumların demokratik niteliğini güçlendirir ve kamunun yönetime güvenini artırır.*” denerek yönetimdeki şeffaflığın ve BEH'nın önemine

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Guerre%201984&sessionid=52971138&skin=hudoc-en> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

122 Kararın İngilizce tam metni için bkz

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Gaskin&sessionid=52971314&skin=hudoc-en> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

123 Leander-İsveç kararı için bkz **DOĞRU, Osman**; İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihatları (İHAMİ), Cilt: 2, Legal Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 279 vd

124 Kararların tümünün bilgi edinme hakkı bakımından yorumu için bkz **KAYA. C.**, a.g.e, s. 138-147

125 **KAYA. C.**, a.g.e, s. 147

126 Aktaran **SOYKAN**, a.g.m, s. 70

127 Aktaran **KAYA. C.**, a.g.e, s. 149

128 Tarihi gelişim hakkında geniş açıklama için bkz **KAYA. C.C.**, a.g.e, s. 152-169

129 **KAYA. C.C.**, a.g.e, s. 150

130 **Türkiye Bilişim Şurası**, s.314

dikkat çekilmiştir.

Aralık 2000'de imzalanan AB Temel Haklar Şartı (AB-THŞ) ile BEH andlaşmalar düzeyine taşınmıştır. Şartın 42. maddesinde¹³¹ BEH “Birliğin bütün vatandaşları veya bir Üye Devlette ikamet eden veya kanuni adresi bu devlette bulunan bütün gerçek veya tüzel kişiler, Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Komisyon belgelerine erişme hakkına sahiptir.” şeklinde ifade edilmiştir. Şart, AB üyesi devletlerin tüm vatandaşlarına, vatandaş olmasa bile AB üyesi devletlerden herhangi birinde yerleşim yeri bulunan veya yasal adresi bu devletlerde yer alan tüm gerçek ve tüzel kişilere (tüzel kişiler bakımından merkezinin AB üyesi devletlerden birinde bulunması şartı aranır) AP, Konsey ve Komisyon belgelerine erişim olanağını tanıır.

AB THŞ'nın ardından 2001 yılında 1049/2001 sayılı tüzükle BEH pekiştirilmiş ve Avrupa İçin Bir Anayasa Oluşturan Andlaşmada da BEH tanınmıştır¹³².

AB bünyesinde kurallar kademelenmesinde en üstte anayasa niteliğinde olan birlik andlaşmaları (AB Anayasası) ve hukukun genel ilkeleri (ve temel haklar) yer alırken; bunun altında, birlik kurumlarının iç hukuktaki yasa niteliği taşıyan, doğrudan ve genel uygulanabilme niteliği ve zorunluluğu olan tüzükler yer almaktadır¹³³. Daha aşağıda ise yine bağlayıcı olan ancak genel uygulanırlık niteliği bulunmayan¹³⁴ (sadece yöneldiği devleti veya gerçek veya tüzel kişiliği etkiler) yönergeler ve diğer hukuki işlemler (karar, tavsiye ve görüşler) yer almaktadır. ABAD, kararlarını alırken bu kurallar kademelenmesini dikkate alır.

Diğer yandan, topluluk (birlik) hukukunun uluslararası hukuka göre getirdiği en büyük yenilik kendine özgü yargısal düzendir. Bu konuyu, ABAD, Costa-Enel kararında¹³⁵ şu ifadelerle vurgulamıştır: “Alışıl gelmiş uluslararası andlaşmalardan farklı olarak, AET andlaşması, yürürlüğe girdiği andan itibaren üye devletlerin hukuk sistemleriyle bütünleşen ve yargı yerlerini bağlayan özgün bir hukuk düzeni kurmuştur.”. Bu bağlamda, AB hukukunun en temel nitelikleri olarak Birlik hukukunun üstünlüğü ve doğrudan uygulanırlığı gösterilebilir¹³⁶. Birlik hukukunun diğer önemli bir özelliği de tüm üye devletlerde aynı şekilde uygulanmasıdır. Durum böyle olunca, Türkiye'nin olası bir AB üyeliği durumunda BEH bakımından ABAD kararları ve AB tüzükleri üstün ve belirleyici rol üstlenecektir. Bu durumda BEDK'nın ve Danıştay'ın yetkileri de tartışılır hale gelecektir.

131 http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/ab_thb.html (Erişim Tarihi: 12.05.2010)

132 KAYA. C, a.g.e, s. 150; Anayasa md 101 (bkz KAYA. C, a.g.e, s. 197)

133 KARAKAŞ, Ayşe İŞİL; Ulusalüstü Anayasal Düzen Olarak Avrupa Topluluğu Hukuk Düzeni ve Ulus-Devlet Egemenliği, DER Yayınevi, İstanbul 1993, s. 43

134 Yönergeler, kararlar, tavsiye ve görüşlerle ilgili geniş bilgi için bkz KARAKAŞ, a.g.e, s. 71 vd

135 15.7.1964 tarihli karar, aktaran: KARAKAŞ, a.g.e, s. 33

136 Geniş bilgi için bkz KARAKAŞ, a.g.e, s.91 vd

Şeffaflık ve BEH AB kurumlarının desteklediği bir değerdir. Ancak bu iki ilkenin AB hukukunun genel ilkeri arasında sayılıp sayılmayacağı belirsiz kalmaya devam edecektir¹³⁷. Bunu ancak ABAD içtihatları ortaya koyacaktır. Ancak şu ana kadar ABAD tarafından genel bir şeffaflık ilkesi ve genel bir belgelere erişim hakkı kabul edilmemiştir. Yine ABAD'ın BEH'na ilişkin yorumları dikkate değer ve özgürlükleri genişletici eğilimdedir¹³⁸.

A.3) Türkiye'deki Gelişim

BEH'nın Türkiye'deki gelişimi incelenirken anayasalardaki gelişmeleri değerlendirmek gerekmektedir. Bu bağlamda, çalışmamızın dilekçe hakkını incelediğimiz ilk bölümündeki dilekçe hakkının tarihi gelişimine ilişkin tespitlerimizi burada yineliyoruz. Ancak BEH bakımından dilekçe hakkından farklı özellikler taşıyan gelişmeleri bu bölümde belirteceğiz.

Türkiye'de BEH bağlamında ilk ciddi gelişim 1961 AY ile yaşanmıştır. 1961 AY'sı yargı mercileri önünde hakkını arayan bireylere 31. maddesindeki hak arama özgürlüğü; idare önünde hak arayan bireylere yazılı cevap alma hakkı (dilekçe hakkı md 62); disiplin işlemlerinde isnadı açıkça bilme ve savunma hakkından yararlanma hakkı (md 118) tanımıştır. Bunun dışında 1961 AY ile BEH bağlamında açık bir hak tanınmış değildir.

Planlı kalkınma döneminde BEH bakımından ilginç bir gelişme 1967 yılında hizmete giren ve 1972 yılına kadar görev yapan “İdari Danışma Merkezi” adlı birimin kurulması olmuştur¹³⁹. Ankara merkezli olan bu Danışma Merkezi'nde maliye, milli eğitim, içişleri, çalışma, adalet, gümrük ve tekel sağlık, ticaret, ulaştırma, köy işleri, turizm, tarım bakanlıkları ile Ankara Belediyesi'yle ilgili soruları cevaplandırılan ve zaman zaman sayıları değişen on iki personel görev yapmış; merkez bilgi isyeten kişilere (08) telefon numarasından sözlü olarak yanıt vermiştir.

1982 AY döneminde de BEH bağlamında 1961 AY'ndan farklı bir gelişme yaşanmamıştır. Hatta AY'da BEH açıkça düzenlenmiş de değildir¹⁴⁰. Ancak AY'nın değişik maddelerinde düzenlenmiş olan bazı haklar BEH'nı da içerir şekilde yorumlanmalıdır¹⁴¹. Örneğin “*Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti*” başlıklı 26. madde; “*insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlama*” şeklinde ifade edilen ilkenin kaynağı olan 5. madde; kişilerin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını tanıyan 17. madde; hak arama özgürlüğünü düzenleyen 36. madde ve dilekçe hakkını düzenleyen

137 KAYA. C.C,a.g.e, s. 151

138 Örnek ABAD kararları ve değerlendirmeler için bkz KAYA. C,a.g.e, s. 169-194

139 KAYA. C, a.g.e, s. 204

140 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 49

141 YAŞAMIŞ, *Tebliğ*, BEH Paneli, s. 42

74. maddeler BEH'ni da kapsamına alan düzenlemelerdir¹⁴².

Ancak 13 Mayıs 2010 tarih ve 27580 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5982 Sayılı ve 7.5.2010 tarihli “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” un 8. maddesi ile AY'nın 74. maddesi yeniden düzenlenmiş ve 74. madde aşağıdaki şekli almıştır¹⁴³:

“Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 74 üncü maddesinin kenar başlığı “VII. Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı” şeklinde değiştirilmiş, maddenin üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmış ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler.

Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.

Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, görevi, çalışması, inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.”

5982 Sayılı Kanun'un 26. maddesi “ Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır.” hükmünü içermektedir.

Bu değişiklik Türkiye'de de BEH anayasal güvenceye bağlanmıştır. Dolayısıyla, değişiklikten önceki dönemde, BEH'nın anayasada yasal dayanağının olup olmadığı yönündeki tartışmaların da anlamı kalmamıştır. Kanaatimizce, BEH'nın anayasal güvenceye bağlanması doğru bir değişiklik olmuştur. Böylece, BEHK'in de anayasal dayanağı oluşmuştur.

Aynı değişiklik kamu denetçiliği kurumu da düzenlenmiştir ve anayasal güvenceye bağlanmıştır. Bu da idarenin şeffaflaşması ve BEH'nın kapsamının genişlemesi adına ilerici ve sevindirici bir gelişmedir.

Dilekçe hakkından daha sonra ortaya çıkan ve dilekçe hakkına göre çok daha yeni olan bilgi edinme hakkı (BEH) ülkemizde henüz 6 yıllık bir yasal geçmişe sahiptir. 1982 AY döneminde, BEH kapsamında yapılan diğer önemli ye-

142 YAŞAMIŞ, *Tebliğ*, BEH Paneli, s. 43-44

143 www.resmigazete.gov.tr (Erişim Tarihi: 13.05.2010)

nilik 9 Ekim 2003 günü kabul edilen 4982 sayılı BEHK ve kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmeliktir. Kanunla BEH bakımından adeta yeni bir dönem açılmıştır.

BEHK aşağıda, çalışmamızın üçüncü bölümünde geniş şekilde incelenmiştir.

III. BÖLÜM

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNUNUN YORUMU

A.) Genel Olarak

Demokratik devletin bir ayağı da BEH'dir. BEH, demokratik bir devlette şeffaflığı, kamu hizmetlerinde halka yakınlığı, eşitliği, katılımı, hakkaniyeti ve halk denetimine açıklığı sağlaması bakımından önem taşımaktadır¹⁴⁴. Bu nedenle, demokratik bir devlette BEH'nin tanınması kaçınılmazdır. Bu anlamda, demokratik devletin bir ayağının da BEH olduğu söylenebilir. Bireyin, idarenin elinde bulunan bilgi ve belgelere erişim hakkı hem demokratik rejimin içeriksel zenginliğine katkıda bulunmakta hem de insan haklarının daha ileri boyutlarda gerçekleştirilmesine zemin hazırlamaktadır¹⁴⁵.

İdarenin sahip olduğu bilgi ve belgelere BEH yoluyla erişilmesi gerekir. Yeterli ve doğru bilgi edinilemeyen toplumların özgür davranması beklenemez. Bu yönüyle BEH her insanın ihtiyaç duyduğu hava gibidir. BEH bu ihtiyacı giderir¹⁴⁶. BEH, şeffaf yönetimin olmazsa olmazları arasındadır. Bilgi edinme ve verilere ulaşma özgürlüğü, devleti memura karşı, vatandaşı devlete karşı korur. İnsan merkezli olan bu sistem gücü evcilleştiren, hukukla sınırlayan bir özgürlük teminatıdır¹⁴⁷.

Bölümün inceleme konusu 9 Ekim 2003 günü kabul edilen 4982 sayılı BEHK ve kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmeliktir.

Kanunu incelemeden önce, kamu yönetiminde açıklık-gizlilik ilkelerinden ve bu ilkelerin yararlarıyla zararlarından bahsetmek konu bütünlüğünün sağlanması bakımından önem taşımaktadır. O nedenle, öncelikle kamu yönetiminde açıklık-gizlilikten anlaşılması gerekenin ne olduğu; bu ilkelerin yararları ve zararları üzerinde durulmuş; ardından BEHK ve yönetmelik yorumlanmıştır.

A.1.) Yönetimde Açıklık, Şeffaflık ve Gizlilik

Açıklık kavramı 20. yüzyılın ikinci yarısında, yönetimdeki olumsuzlukların artması ve geleneksel idari sistemin tartışılmaya başlanması ile birlikte ortaya

---

144 Aktaran KAYA, C, a.g.e, s. 24

145 YAŞAMIŞ, *Tebliğ*, BEH Paneli, s.61

146 KAYA, C, a.g.e, s. 25

147 HIZ/YILMAZ, a.g.e, .s 47

çıkıştır¹⁴⁸. Yeni yönetim anlayışı ve özellikle de internetin yaygınlaşması artık pek çok bilgi ve belgeye erişimi kolaylaştırmış; bu durum da yönetimde açıklığı sağlama yönünde idarelere bir zorunluluk da getirmiştir¹⁴⁹.

Saydamlıkla devlet organlarınca üretilen bilgiye erişim özgürlüğü arasında bağlantı vardır. Diğer yandan, iletişimin ulaştığı boyut demokrasiyi de etkilemiş ve katılımcı demokrasi ilkesi gereğince yurttaşların sadece seçimlerde değil tüm demokratik karar verme sürecinde görüşünü iletmesi ilkesi benimsenmiştir. Yurttaşların idareye yapacağı bu bildirim ancak saydamlığın sağlanması ile mümkün olur. Bu anlamda, çağdaş demokrasilerde birbiriyle önemli bağlantısı bulunan iyi yönetim ve hesap verme yükümlülüğünün¹⁵⁰ de öncülünü BEH oluşturmaktadır¹⁵¹.

Saydamlığın ve idarenin bilgilerine erişimin öndemi İl Han Özay tarafından şu ifadelerle vurgulanmaktadır¹⁵²: “İdarenin karar alma sürecinin gözlem ve katılıma açık olduğu, kamu yönetiminin elindeki bütün bilgi ve belgelere ulaşma olanağının bulunduğu ve en önemlisi, ilgililer ya da kendisini ilgili görenlerin karar alma sürecinde “yetki ile donatılmış bir biçimde katılmaları”nın yanı sıra, o mekanizmanın ilk adımından son aşamasına kadar izleyeceği yol ve yöntemin önceden yasalarla belirlenmiş bulunduğu bir düzen “günışığında yönetim” değildir de nedir?”

Günümüze demokratik düşüncenin gelişmesi ve yönetimde etkinlik, verimlilik, hesap verilebilirlik gibi gereksinimler açıklığı ön plana çıkarmıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışında, idarede toplanan bilgi ve belgelerin, halkın görüşüne ve kullanımına açık olması gerekliliği üzerinde durulmakta ve bunun aynı zamanda bilgi toplumunun da vazgeçilmez bir unsuru olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle de yönetimde gizlilik istisna açıklık ise kural olmalıdır. Açıklık, yönetimde genel ilkedir ve bilginin kural olarak her isteyene verilmesi anlamına gelir. Açıklığın amacı, yönetilen-yöneten ilişkilerinin iyileştirilmesi ve yöneti-

148 HIZ/YILMAZ, a.g.e. ,s 40.Ayrıca açıklık ve gizlilik kavramlarıyla ilgili geniş bilgi için bkz KONAK, Savaş; “Demokratik Bir Açılım Olarak Bilgi Edinme Hakkı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, Temmuz 2007, s. 23 vd (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.04.2010)

149 Aynı yönde bkz KAYA, Emre; “Kamu Yönetiminde Şeffaflık ve Bilgi Edinme Hakkı Çerçevesinde Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun Uygulama Sürecinin Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Konya 2006, s. 29 (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.04.2010)

150 ERTEKİN, Suna; “Yönetimin Demokratikleşmesi Bağlamında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve Halkla İlişkiler Uygulamalarına İlişkin Bir Değerlendirme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halka İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Ankara 2008, s. 55(www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.04.2010)

151 Türkiye Bilişim Şurası, s.308

152 ÖZAY, İl Han; Gün Işığında Yönetim, Alfa Yayınevi, İstanbul 2002, s. 5

min demokratikleştirilmesidir¹⁵³.

Yönetimde açıklık, bilgi almaktan ibaret bir işlev değildir. İdari bilgilerin herkese açık tutulmasının yanı sıra yerlerin, faaliyetlerin ve dosyaların da açık tutulması, isteyenlerin bunları görebilmesi veya gezebilmesi, dosyaya bakıp örnek çıkarabilmesi mümkün olmalıdır. Açıklık kural olmakla birlikte, ulusal savunma, devlet sırrı, dış politika, güvenlik önlemleri ile kişilerin özel hayatlarına ilişkin bilgi ve belgeler gizlilik kapsamında değerlendirilmektedir¹⁵⁴.

Buna karşın gizlilik veya dışa kapalılık ise yönetimin elindeki bilgi, belge ve diğer verilerin açıklanmamasını; yine yönetimin dış etkilere kapalı olmasını; eylem ve işlemlerinin dışarıdan görülememesini, bunların gerekçelerinin açıklanmamasını ifade eder¹⁵⁵.

Yönetimde açıklık, idari sistemin kilit taşı olarak kamuoyunda güçlü bir destek bulmaktadır. ABD Yüksek Mahkemesi açıklığı ABD Anayasası'nın hukukla bağlı idare ilkesinin en önemli kurumu olarak kabul etmektedir¹⁵⁶.

Açıklığın devletin tüm organlarında etkin olması hukukun temel ilkelerindedir. Bu bağlamda yasamada, yürütmede ve yargıda açıklık sağlanmalıdır. Yasama organında Genel Kurul toplantıları, istisnalar dışında herkese açık yapılır. Keza yargılamada da kural olarak açıklık ilkesi geçerlidir. İdarede açıklıktan ise, idarenin tüm işlemlerinin bireylerin gözü önünde yapılması anlaşılır¹⁵⁷. Demokratik ve şeffaf yönetim; eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine saygı gösteren ve bu ilkelere uygun olarak işleyen ya da işletilen yönetim şeklidir¹⁵⁸.

Açıklığın yararlı ve sakıncalı yönleri bulunur¹⁵⁹. Açıklık devletin gücünü sınırlar ve frenler. İdarenin yetkisini kötüye kullanmasını, yolsuzlukları, yozlaşmaları, kirlenmeleri ve tikanıklıkları önler. Bu durum, aynı zamanda yargısal denetime konu olan idari işlemlerin oranını ve bu işlemlerin iptal edilme olasılığını da azaltır. Ayrıca açıklıkla idarenin güvenilirliği, isabet, sorumluluğu, hesap verilebilirliği, kalitesi, başarısı sağlanır. Ancak buna karşın açıklık sonucunda bireylerin özel yaşamının ihlal edilme tehlikesi ortaya çıkabilir.

Buna karşın gizliliğin de birtakım yararları ve sakıncaları mevcuttur¹⁶⁰. Örneğin gizlilik sayesinde bireylerin özel yaşamları ve ticari sırları korunabilir.

153 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 40,s.42

154 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 43

155 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 43

156 ÖZAY, a.g.e, s. 71

157 KAYA. C, a.g.e, s. 29

158 EROL, a.g.e, s. 13

159 Geniş bilgi için bkz ERTEKİN, a.g.t, s. 50 vd ve KAYA. E., a.g.t, s. 39 vd . ÇOLAK, N. İlker; Avrupa Birliği Uyum Sürecinde İdari Reformlar (İngiltere ve Türkiye), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005, s. 531

160 KAYA. C, a.g.e, s. 51

Ayrıca, istihbarata ilişkin bilgilerin açık olması ulusal güvenliğe de ciddi biçimde zarar verebilecektir. Buna karşın gizlilik yönetimin toplum, meclis ve siyasi iktidar karşısındaki gücünü artırır; kötü yönetim uygulamaları artar, yönetimde totaliterleşmeye ve toplumu egemenlik altında tutmaya yönelik bir gidişe sonuç verebilir.

BEH, özetle kapalılıktan açıklığa geçişi, yönetime güvenilirliği, inanılabilirliği, idarenin işlemlerinde ve işleyişinde nesnellığı dürüstlüğü, adillığı; isabeti, kararlılığı, hizmetlerde etkinliği ve verimliliği sağlayacak önemli bir etkidir¹⁶¹.

A.2) Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Yorumlanması

1.) Kanunun Amacı ve Kapsamı

BEHK'nun amacı ve kapsamı kanunun ilk iki maddesinde düzenlenmiştir. Kanunun amacını düzenleyen 1. maddede “*Bu Kanunun amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.*” ifadesiyle; kapsamı ise 2. maddesindeki “*(1) Bu Kanun; kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır. (2) 01/11/1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun hükümleri saklıdır.*”

Buna göre, kanunla kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usuller düzenlenmektedir. Ayrıca, kanun kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanacaktır. Bu durumda, kanunun çalışmamızın Uluslar arası hukukta bilgi edinme hakkı kısmını incelediğimiz bölümünde de belirttiğimiz gibi, özel hukuk tüzel kişilerinin faaliyetleri hakkında uygulanması mümkün değildir. Oysa, özel hukuk tüzel kişileri de BEHK kapsamına giren faaliyetlerde bulunabilir.

Örneğin çevreyi kirleten özel bir işletmenin arıtma tesisi kurup kurmadığı hakkında herhangi bir vatandaşın BEH olmalıdır. Çevre Kanunu'nun 30. maddesinde¹⁶² “herkese” tanınan “ilgili mercilere” başvuru hakkı, maddenin 2.fıkrasında çevreye ilişkin bilgilerin BEHK kapsamında olduğundan bahsedilmiş olması da düşünüldüğünde, en azından çevresel konularda özel hukuk tüzel kişilerine başvurulabileceği yönünde bir anlam uyandırmaktadır.

161 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s. 48

162 Çevre Kanunu md 30 “ (1) Çevreyi kirleten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan herkes ilgili mercilere başvurarak faaliyetle ilgili gerekli önlemlerin alınmasını veya faaliyetin durdurulmasını isteyebilir.

(2) Herkes, 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında çevreye ilişkin bilgilere ulaşma hakkına sahiptir. Ancak, açıklanması halinde üreme alanları, nadir türler gibi çevresel değerlere zarar verecek bilgilere ilişkin talepler de bu Kanun kapsamında reddedilebilir.”

Kanun'un kapsamı yönetmeliğin 2. maddesinde¹⁶³ açıklanmıştır. Buna göre, kanun tüm kamu kurum ve kuruluşlarını kapsar ve bu kapsamda olmak üzere;

- Merkezi idare kapsamındaki kamu idareleri ve bunların bağlı, ilgili veya ilişkili kurum ya da kuruluşları,
- Yerel yönetimler ve bunların bağlı ilgili veya ilişkili kuruluşları (köyler hariç)
- Sosyal güvenlik kurumları,
- Üniversiteler
- Kamu iktisadi teşebbüsleri
- Döner sermayeli kuruluşlar
- İMKB ve Merkez Bankası da dahil; kamu tüzel kişiliğine sahip olarak kurul, üst kurul, kurum, enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon gibi adlarla kurulmuş olan tüm kamu kurum ve kuruluşları;

Kanunun kapsamında yer alır¹⁶⁴. Bağımsız idari otoriteler olarak adlandırılan bağımsız olan ve tüzel kişiliği bulunan kuruluşlar da BEHK kapsamına girmektedir¹⁶⁵.

Kanunun kapsamı değerlendirilirken, kanundaki tanımları belirten 3. maddeden de yararlanmak gerekir. 3. maddenin c ve d bentlerinde¹⁶⁶ tanımlanan “bilgi” veya “belge” BEHK kapsamındadır.

Bir görüşe göre¹⁶⁷, BEHK'nun 2. maddesinde DHK hükümleri kapsam dışında bırakıldığı için, BEHK ile DHK hükümleri çatıştığında veya BEHK'te hüküm bulunmayan durumlarda DHK hükümleri uygulanacaktır. Ancak kanaatimizce, BEHK, DHK'dan sonra yürürlüğe girmiş olan bir kanundur ve BEH'ni düzenleyen, özel nitelikteki bir kanundur. Dolayısıyla, çatışma durumunda BEHK'nun DHK'na göre öncelikle uygulanması gerekir.

---

163 **Mad 2** : “Bu Yönetmelik; merkezi idare kapsamındaki kamu idareleri ile bunların bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlarının, köyler hariç olmak üzere mahalli idareler ve bunların bağlı ve ilgili kuruluşları ile birlik veya şirketlerinin, T.C. Merkez Bankası, İMKB ve üniversiteler de dahil olmak üzere kamu tüzel kişiliğini haiz olarak enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşlarının ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır.”

164 **EROL**, a.g.e, s. 16

165 **HIZ/YILMAZ**, a.g.e, s. 63

166 BEHK md 3 : “c) Bilgi: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür; etüt, mektup, program, talimat, kroki, plan, film, fotoğraf, teyp ve videokaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını,”

167 **HIZ/YILMAZ**, a.g.e, s.64

Diğer yandan belirtilmelidir ki idari bir başvuru olan bilgi edinme başvurusu İYUK md 10 kapsamında yer almaz. Çünkü, İYUK 10'dan çıkan anlama göre bu madde, kişilerin haklarında idari davaya konu olabilecek her konuda idareye başvuruları üzerine idarenin susması durumunda izlenecek yöntemi açıklayan genel bir düzenlemedir. Oysa BEHK kapsamındaki başvuru hem konu olarak daha dardır hem de salt bilgi edinme amacına yönelik olan bir başvurudur. Bunun hukuki sonuçları da BEHK'te ayrıca düzenlenmiştir¹⁶⁸.

Bilgi edinme hakkının ilk amacı olan ve Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun gerekçesinde de belirtilen, açıklığı sağlama ve bireylerin devlet yönetiminde aktif bir şekilde katılımlarını sağlayarak, devlete karşı kamu güvenini artırma amacına ulaşılabilmesi için, öncelikle bireylerin temel hak ve özgürlüklerini devlet karşısında güvence altına alan ve hukuk devletini gerçekleştirmeye yönelik birtakım ilkelerin hayata geçirilmiş olması gerekir. Aksi takdirde, bireylerin bu hakkı açıklığı sağlamak, devletten hesap sormak ve demokratikleşme gibi amaçlara hizmet etmesi için kullanmalarını beklemek boşa bir çaba olacaktır. Bu nedenle idari usulün parça parça düzenleme konusu yapıldığı ülkelerde, genelde önce genel idari usul ilkeleri yasalaştırılıp, ardından kişisel verilerin korunmasına ilişkin hükümler düzenleme konusu yapılmış ve son olarak da bireylerin bilgi edinme hakkı güvence altına alınmıştır¹⁶⁹. Oysa Türkiye'de halen ne bir idari usul kanunu ne de kişisel verilerin gizliliğinin korunmasına ilişkin bir kanun bulunmaktadır. Bu nedenle de BEHK'nun amacına tam anlamıyla ulaşabilmesi zordur.

2.) Bilgi Edinme Süjelerinin Hak ve Yükümlülükleri

Bu kapsamda, kanunda bilgi edinme süjeleri olarak tanımlanan kişi ve kuruluşların hak ve yükümlülüklerini irdelemek gerekecektir.

Öncelikle, BEHK anlamında bilgi edinme süjeleri kimlerdir; bunu değerlendirmek gerekmektedir.

BEH'nın kullanılmasında birinci ayakta bu haktan yararlanan birey; diğer ayakta ise bu hakka ilişkin bilgiyi veya belgeyi elinde tutan idare yer almaktadır. İdarenin ve bireylerin hak ve yükümlülüklerinin neler olacağı BEHK md 3, 5, 6 ve 10'da belirtilmiş; Yönetmeliğin 6,7,8, 12, 44. maddeleriyle de desteklenmiştir. Aşağıda sırasıyla başvuru sahibinin ve idarenin hak ve yükümlülükleri incelenmiştir.

a) Başvuru Sahibinin Hak ve Yükümlülükleri

Başvuru sahibinin en temel hakkı bilgi ve belgeye erişim hakkıdır. Bu hak

168 KAYA, C, a.g.e, s. 233

169 SOYKAN, a.g.t, s. 88

BEHK md 3/e'de şöyle belirtilmiştir: “*Bilgi veya belgeye erişim: İstenen bilgi veya belgenin niteliğine göre, kurum ve kuruluşlarca, başvuru sahibine söz konusu bilgi veya belgenin bir kopyasının verilmesini, kopya verilmesinin mümkün olmadığı hallerde, başvuru sahibinin bilgi veya belgenin aslını inceleyerek not almasına veya içeriğini görmesine veya işitmesine izin verilmesini,*”

Buna göre, başvuru, istediği belgenin niteliğine göre kurum veya kuruluşlardan belgenin bir kopyasının verilmesini isteyecek; bu mümkün değilse, belgenin aslını inceleyerek not almasının sağlanmasını veya içeriğini görmesine izin verilmesini veya işitilmesine izin verilmesini isteyebilecektir. Kural, belgenin aslının verilmesidir; diğer olanaklar ise ancak belgenin aslının verilmesi teknik veya idari nedenlerle olanaksızsa (örneğin belgenin tek nüsha olması ve çoğaltılması durumunda zarar görme riski taşınması gibi) ya da çoğaltılabilmesi mümkün olmayan belge ise kullanılabilir. Başvuru sahibine tanınan bu hak BEHK md 10/2-3'te daha ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Ancak buna karşın BEHK başvuru sahibine, kendisi hakkında tutulan yanlış bilgi veya belgenin düzeltilmesini isteme veya belgelere gözlemleriyle düşüncelerini ekleme; belgeyi ödünç alma veya belgenin yok edilmesini isteme haklarını tanımamıştır. Ödünç alma hakkının belli koşullarla tanınmasının doğru olacağı kanısındayız¹⁷⁰.

Başvuru sahibinin hakları yanında birtakım yükümlülükleri de kanunla ve yönetmelikle düzenlenmiştir. Öncelikle başvuran, başvurusunda hangi belgeleri istediğini açık ve anlaşılır biçimde belirtmelidir. (BEHK md 6/2). Bunun yanı sıra, başvuran, eğer biliyorsa, istenen bilgi veya belgenin konusunu, tarihini, sayısını, kurum veya kuruluşun hangi biriminden istendiğini ve konuyla ilgili diğer ayırt edici noktaları da başvurusunda ayrıca belirtir (Yönetmelik md 9/3). İstenen belgeler yeterince açık değilse, idare bu eksikliğin giderilmesini başvurucudan talep eder. (Yönetmelik md 16/1). BEDK, “*Bismil Kaymakamının Mart 2003 tarihli 2-iki- sayılı yazısına erişim istemini tarih ve sayı açıkça belirtilmediği için yeterince açık ve anlaşılır bir başvuru olmadığı*” gerekçesi ile idare tarafından reddine ilişkin istemi onaylamıştır¹⁷¹.

Ayrıca başvurunun Türkçe yapılması gerektiği de kanunda açıkça belirtilmiştir. Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyeti bulunan tüzel kişilerin yapacağı başvurularda, başvurunun Türkçe yapılması gerektiği de Yönetmeliğin 5/2. maddesinde açıkça belirtilmiştir.

Başvurucunun, erişim sağladığı belgeleri ticari amaçla çoğaltamayacağı ve kullanamayacağı da getirilen diğer bir yükümlülük olarak BEHK md 29/2 ile karşımıza çıkmaktadır.

170 Aksi yöndeki görüş için bkz KAYA. C, a.g.e, s. 224

171 BEDK'nun 31.8.2004 tarih ve 2004/58 K sayılı kararı

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (7. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

Başvurucu, başvuruya ilişkin kanunda düzenlenmiş olan usule uyarak başvurusunu yapmak zorundadır. Buna ilişkin usul BEHK md 6'da belirtilmiştir¹⁷². Buna göre, başvurunun başvuru dilekçesinde adını soyadını, imzasını, yerleşim yeri veya işyeri adresini; başvuru sahibi tüzel kişilikse unvanını, adresini, yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa başvurusu gerekir. Bunun yanı sıra başvurunun mutlaka daktilo ile doldurulması veya bilgisayar çıktısı olması da şart değildir. Önemli olan dilekçenin anlaşılır ve okunaklı olmasıdır. (Yönetmelik md 9/6). Ayrıca elektronik yolla yapılan başvurularda Yönetmelikte belirtilen gerçek veya tüzel kişilere ait matbu başvuru formlarının kullanılması zorunludur. Bireysel başvurularda ise böyle bir zorunluluk yoktur. (Yönetmelik md 9/9)

Elektronik posta / faks yoluyla başvuru da mümkündür. Ancak bu durumda başvurunun ya elektronik imza ile ya da gerçek kişiler için TC kimlik numarası belirtilmek suretiyle yapılması gerekmektedir. (Yönetmelik md 10/4) .Tüzel kişiler tarafından yapılacak olan elektronik posta /faks yoluyla başvurularda da tüzel kişiliği temsile yetkili bulunan kişilerin TC kimlik numarasının başvuru formunda belirtilmesi gerekir. Unutulmamalıdır ki 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5/1. maddesine göre, kanundaki ve diğer mevzuattaki koşulları taşıyan, güvenli bir elektronik imza elle atılan imza ile aynı hukuki sonuçları doğurur¹⁷³. Durum böyle olunca, doğabilecek hukuki sakıncaların önlenmesi adına e-imza yapılan başvurularda daha dikkatli olunması ve başvurunun iyice araştırılması gerekecektir. Türkiye'de e-imzanın teknik altyapısının henüz yeterince gelişmediği düşünüldüğünde, e-posta yoluyla ve e-imza kullanılarak yapılan bilgi edinme başvurularında daha dikkatli olunması gerektiği anlaşılmaktadır.

Başvuran, başvurduğu kurum veya kuruluşa, belgeye erişim için ücret ödemekle yükümlüdür. (BEHK md 10/4; Yönetmelik md 22/1). Ücretin istemede bulunanın mali gücünü zorlayarak cesaretini kırarak düzeyde olmaması ve istenen bilgi veya belgelerin açık düzeye getirilmesinin önünde bir engel oluşturmamasına dikkat edilmesi gerekir¹⁷⁴. Ayrıca ücret alınması kanun ve yönetmelik hükümleri gereğince bir zorunluluk olarak öngörülmüş değildir. Bu ücreti, ilgili idare kendisi belirleyecektir. BEDK kararına göre¹⁷⁵, başvurularda kurumlar ta-

172 BEHK md 6 : “ (1) Bilgi edinme başvurusu, başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresini, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa yapılır. Bu başvuru, kişinin kimliğinin ve imzasının veya yazının kimden neşet ettiğinin tespitine yarayacak başka bilgilerin yasal olarak belirlenebilir olması kaydıyla elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir.

(2) Dilekçede, istenen bilgi veya belgeler açıkça belirtilir.”

173 SAĞLAM, İpek; Elektronik Sözleşmeler, Legal Yayıncılık, İstanbul, Nisan 2007, s. 173

174 KAYA. C, a.g.e, s. 238

175 BEDK'nun 01.11.2004 tarih ve 2004/158 K sayılı kararı

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (11. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

rafından alınacak ücretin tespitinde şu kurala uyulması gerekmektedir: “Başvuru sahiplerinden alınacak ücretin “bilgi veya belgelere erişimin gerektirdiği inceleme, araştırma, kopyalama, postalama ve diğer maliyet unsurları ile orantılı ölçüde” olması gerektiği; bu çerçevede başvuru sahibinden talep edilecek ücret belirlenirken “ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için” idarenin takdirine bağlı olarak olumlu cevap verilecekse, sadece bu başvurular için “inceleme, araştırma ve analiz için yapılan çalışmanın” bir maliyet unsuru olarak diğer maliyet unsurlarıyla birlikte hesaba katılmasının gerekeceği, diğer bütün başvuruların cevaplanmasında asli kamu hizmeti veriliyor olması ve bunun da maaşlı kamu görevlileri vasıtasıyla yapılıyor olması, ayrıca bilgi vermenin kurum ve kuruluşlar için bir yükümlülük ve görev olması nedenleriyle “araştırma ve inceleme” adı altında ek bir maliyet çıkarılmaması, sadece kopyalama ve postalama gibi maliyet unsurlarının başvuru sahibinden alınacak ücretin hesabında dikkate alınmasının gerektiği.” Buna göre, alınacak olan ücretin orantılılığı esastır ve araştırma veya inceleme adı altında ek bir maliyet talep edilmesi söz konusu değildir. Ayrıca, BEDK ilke kararlarına göre başvuru ücreti adı altında sadece kopyalama ve postalama ücreti belirlenmiş; inceleme, araştırma ve diğer maliyet unsurları belirlenmemiştir¹⁷⁶.

İdareler, Yönetmeliğin 22. maddesi gereğince başvurucuyu istediği belgele- re erişim maliyetinin ne kadar olacağı konusunda ve ödemenin nereye yapılacağı hakkında, başvuru tarihinden itibaren 15 gün içinde bilgilendireceklerdir. Ancak istenen bilgi veya belge başvuru idare içindeki başka bir birimden sağlanacaksa veya başvurunun içeriği birden fazla kurumu ilgilendiriyorsa idare bu konudaki bilgiyi 30 gün içinde verecektir. Bu durumlarda, idarenin 15 veya 30 günlük talebe cevap verme süresi de kesilecektir. Yönetmelik 22/3 gereğince, başvuru bildirim yapıldığı tarihten itibaren 15 iş günü içinde ödemeyi gerçekleştirmediğini gösteren belgeyi sunamazsa talebinden vazgeçmiş sayılacaktır.

Bilgi edinme birimleri, başvuran kişilerin evrak kaydını yapar ve başvuran kişilerin hazır bulunmaları koşulu ile başvuran kişilere evrakın kayıt tarih ve sayısını gösteren bir alındı belgesini ücretsiz olarak verir (Yönetmelik md 14/1). Dilekçede eksiklikler varsa başvuru işleme konmaz ve başvurucuya bu eksiklikler bildirilir ve ayrıca gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişilerin başvuruları hiç işleme konmaz; konmuşsa da işleme konmamış gibi işlem yapılır. (Yönetmelik md 14/3-4)

Ayrıca, başvuru dilekçesinde açıkça başka bir kanuna göre başvurulduğu belirtilmemişse tüm başvuruların BEHK'na göre yapıldığı kabul edilir. (Yönet-

---

176 BEDK'nun 23.5.2005 tarih ve 2005/1 sayılı ilke kararı
(<http://www.bedk.gov.tr/default.aspx?NewsId=3C88982D-178B-4D99-BC1E-5FCABE9E5D03>)
(Erişim Tarihi: 15.05.2010)

melik md 9/5) Bu düzenleme ile idarenin bilgi edinme başvurularının başka kanunların kapsamına girdiği gerekçesi ile reddedilmesinin engellenmesi amaçlanmıştır¹⁷⁷.

b) İdarenin Hak ve Yükümlülükleri

BEHK kapsamında idarenin de birtakım hak ve yükümlülükleri bulunmaktadır¹⁷⁸. İdarenin en temel hakkı BEHK md 10/4 gereğince başvurulardan ücret talep etme hakkıdır. İdarenin bir diğer hakkı ise, BEHK kapsamında yer alan bilgilere veya belgelere erişim olanağı tanımama hakkıdır. İdarenin bu konuda takdir hakkı olduğu söylenemez. Çünkü BEHK'teki bu düzenlemeler mutlak-
tır¹⁷⁹.

BEHK md 5/1 ile idareye belgeleri ve bilgileri erişilebilir kılma yükümlülüğü yüklenmiştir. Buna göre “*Kurum ve kuruluşlar, bu Kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler. (2) Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz.*”

Görüldüğü gibi, idare bilgi veya belgelerin erişime açılması için her türlü kolaylığı tanımakla yükümlüdür. Bunun tek istisnası yine BEHK'te düzenlenmiş olan istisnalardır. Ayrıca, düzenlemenin 2. fıkrasındaki düzenleme de BEH'nı genişletici niteliktedir. Keza, bu düzenleme ile BEHK'nun genelliği vurgulanmaktadır. Böylece, BEHK'te tanınan tüm güvencelerin başka kanunlardaki düzenlemeler gerekçe gösterilerek bireylerin aleyhine yorumlanması önlenmiştir.

İdarenin bu temel görevinin dışında bilgi ve belgeleri sınıflandırma ve kaydetme; Yönetmeliğin 6/3-4 hükmü gereğince kendi kurumlarına ilişkin mevzuatı, temel karar ve ilkeleri, projelerini, yıllık faaliyet raporlarını halkın yararlanmasına açma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülük Yönetmelik md 6/5 gereğince tek tek birimler bazında ve aynı kurumsal internet sayfası üzerinden; zorunlu hallerde ise kurumsal internet sayfasından link verilmek suretiyle kamuoyunun bilgisine sunulur¹⁸⁰.

İdarenin Yönetmeliğin 7. maddesi gereğince teşkilat yapısına, personel sayısı ve statülerine, verilen hizmete, karar alma ve politika oluşturma sürecine,

177 KAYA. C, a.g.e, s. 238

178 Geniş bilgi için bkz ŞAVRAN, a.g.t, s. 68 vd

179 KAYA. C, a.g.e, s. 225

180 KAYA. C, bu yükümlülüğün sadece internet sitelerinden paylaşılmasının doğru olmadığını; ayrıca sadece yönetmelikte belirtilen bilgilerin paylaşılmasının da sınırlandırıcı etki oluşturduğu görüşündedir. Bu nedenle, Yönetmeliğin hem 6. hem 7. maddelerine ek bent eklenmesi gerektiğini savunmaktadır. (KAYA. C, a.g.e, s.229)

kayıt, dosyalama ve arşiv bilgilerine, şikâyet ve başvuru yönetmelerine ve istatistikî verilere ilişkin bilgileri de kamuoyu ile paylaşma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Ayrıca idarenin Yönetmeliğin 8. maddesi gereğince bilgi edinme birimleri oluşturma yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu birimlerin başvuruları kolaylıkla çözebilecek teknik donanımına ve bilgi birikimine sahip olması da gerekir.

İdare, BEHK md 30 ve Yönetmelik md 44 gereğince BEH'nın kullanılması ilgili yıllık raporlarını her yılın şubat ayı sonuna kadar BEDK'na bildirmekle de yükümlüdürler.

3.) Bilgi Edinme Başvurusunun Konusu

Bilgi edinme başvurusunun konusunu idarenin elinde bulunan veya görevi gereği bulunması gereken bilgi veya belgeler oluşturmaktadır¹⁸¹. (BEHK md.7)

İdarenin elinde bulunması gereken belgelerden hem idare tarafından hazırlanan hem de idareye gönderilen bilgi veya belgeler anlaşılmalıdır. İdarenin elinde bulunan belgeler veya bilgiler, resmi olmayan bilgi veya belgeleri de kapsar şekilde geniş yorumlanmalıdır. Ayrıca, kanunda idarenin elinde bulunan bilgi veya belgelere erişim için bir süre sınırı da yoktur. Bu bağlamda, kanunun yürürlüğe girmesinden önceki döneme ilişkin bilgi veya belgeler de talep edilebilecektir¹⁸².

Bilgi soyut bir kavramdır. İçeriği de tartışmalıdır. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te bilgi “*İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat.*” şeklinde tanımlanmıştır¹⁸³. BEHK'nun 3/c maddesinde ise bilgi “*Kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan bu Kanun kapsamındaki her türlü veri,*” şeklinde tanımlanmıştır.

Belge ise Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te “*Bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb. vesika, doküman*” şeklinde¹⁸⁴; BEHK md 3/d'de “*Kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plan, film, fotoğraf, teyp ve videokaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını*” şeklinde tanımlanmıştır.

181 Bilgi ve belge kavramları hakkında geniş açıklama için bkz **GÜNİ, Yusuf**; “*Bilgi Edinme Hakkı ve Türkiye Uygulaması*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.04.2010)

182 **KAYA, C.**, a.g.e,s . 235

183 <http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=bilgi> (Erişim Tarihi: 15.05.2010)

184 <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=belge&ayn=tam> (Erişim Tarihi: 15.05.2010)

1982 tarihli Avusturalya BEHK'ndaki (md 4) belge tanımına¹⁸⁵ konunun anlaşılması bakımından değinmekte yarar görüyoruz. Buna göre “*üzerinde yazı olan kâğıt veya diğer materyal; harita, plan, çizim veya fotoğraf; başka bir araç ve gerecin yardımıyla veya yardımı olmaksızın kendinden seslerin, görüntülerin veya yazıların çoğaltılabileceği herhangi bir nesne veya materyal; onları yorumlama niteliğine sahip olan bir kişi için anlam ifade edecek üzerinde işaretler, figürler, semboller ve delikler olan kâğıt veya diğer materyal; mekanik veya elektronik olarak üzerinde bilgilerin depolandığı veya kaydedildiği bir nesne; bilgilerin başka bir kaydı. Ayrıca böyle bir şeyin kopyası, çoğaltılması, sureti veya bu kopyanın, çoğaltmanın veya suretin parçası da belgedir. Ancak, referans amacı taşıyan kütüphane materyali ve Bakanlar Kurulu toplantı tutanakları belge sayılmamaktadır.*”

Avustralya hukukundaki belgeye ilişkin bu geniş tanımın BEHK uygulamasında da esas alınmasının doğru olacağı kanısındayız. Böylece BEHK kapsamındaki başvuruların yorumunda daha özgülükçü bir çizgiye ulaşılabilecektir.

4.) Başvurunun Yanıtlanması

İdare, BEHK md 12 gereğince başvuruları yazılı olarak yanıtlar ve talep kabul edilmişse başvuran kişiye gereken belgeler (veya bilgi) yazılı olarak ya da elektronik ortamda iletilir. Verilecek yanıtın mutlaka gerekçeli olması gerekmektedir. Bu konuda BEDK, sadece kanun veya yönetmelik hükmünün yazılmasını gerekçe olarak kabul etmez. İlgili kanun veya yönetmelik hükmünün hangi maddesinin, varsa hangi fıkrasının ve hatta hangi bendinin esas alındığının; kararın hangi gerekçe ile alındığının; karara karşı başvurulabilecek kanun yollarının kararda açıkça belirtilmesi gerektiğine karar vermiştir¹⁸⁶.

Ayrıca, bilgi edinme başvurusunun, yukarıda da belirtildiği gibi, idarenin elinde bulunan veya bulunması gereken konulara ilişkin olması (BEHK md 7/1); BEHK'nunda gösterilen istisnalar kapsamına girmemesi (BEHK md 9); istenen belgenin daha önce yayınlanmamış veya broşür, ilan ve benzeri yollarla kamuoyuna açıklanmamış olması da gerekir. (BEHK md 8, Yönetmelik md 13). Bu nitelikleri taşımayan bilgi edinme istekleri idare tarafından reddedilecektir. Ancak bu gibi başvurularda, adı geçen bilgi veya belgenin ne zaman nerede yayınlandığı hakkında başvurucuya yazılı olarak bilgi verilir. (Yönetmelik md 13/son)

Ayrıca, istenen belgelerin başvurunun yapıldığı tarihte idarenin elinde bulunuyor olan bilgi veya belgelerle ilgili olması gerekir. Aksi halde, idarenin başvuruları yanıtlama yükümlülüğü olmaz¹⁸⁷.

185 Aktaran GÜNI, a.g.t, s. 6

186 BEDK'nun 22.11.2004 tarih ve 2004/179 K sayılı kararı

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (12. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

187 KAYA. C, a.g.e, s. 242

Başvurunun ayrı ve özel bir çalışma gerektirmesi durumunda da idare tarafından olumsuz yanıtlanması mümkündür. Bu konu BEHK md 7/2'de şöyle belirtilmiştir: “*Kurum ve kuruluşlar, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler.*”.

Bu noktada konuyla ilgili BEDK kararlarından birine daha değinmekte yarar görüyoruz. BEDK, BEHK md 7/2 anlamında ayrı ve özel bir çalışma gerektirme ilkesinin, başvuru ve bilgi veya belgeyi kendi elinde bulunduran; bir arşiv çalışmasından sonra belgeyi temin edebilecek durumda olan belgeler için uygulanmayacağını ancak belgenin kurumun arşive kayıtlarında yer almaması ve belgeye ulaşmak için mutlaka ayrı ve özel bir çalışma gerekmesi, bir analiz işlemine gerek duyulması ile belgeye ulaşılabilmesi söz konusu ise md 7/2'nin uygulanacağını belirtmektedir¹⁸⁸.

Yanlış bir makama verilmiş olan bilgi edinme dilekçesi salt bu nedenle reddolunmayacak ve ilgili makama yönlendirilerek başvurucuya yazılı bilgi verilecektir. (BEHK md 7/3). Kanunun bu hükmü başvurucunun lehinedir. Çünkü bazı ülkelerde başvuru doğru makama yönlendirilmekte; dilekçe gönderilmemektedir¹⁸⁹.

Yönetmeliğin 12/2 ve 3. maddesi ile BEHK 7'deki reddolunacak dilekçelerle ilgili bir düzenleme daha getirilmiştir. Buna göre “(2) *Kurum ve kuruluşlar; ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurular ile tekemmül etmemiş bir işleme ilişkin bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler.*

(3) *Belli bir tarihte açıklanacağı, duyurulacağı önceden belirtilmiş olup, zamanından önce açıklanması halinde kamu yararını zedeleyecek veya kişisel menfaat temin etmek için kullanılacak bilgi veya belgeler, belirtilen tarihten önce açıklanamaz, erişimi sağlanamaz.*”

Buna göre, henüz tekemmül etmemiş konulara ilişkin bilgi veya belgelere erişim talepleri olumsuz yanıtlanabilecektir. Ayrıca, belli bir tarihte açıklanacağı önceden belirlenmiş olup da bu tarihten önce açıklanması durumunda kamu yararını veya kişisel menfaatleri etkileyebilecek olan bilgi veya belgeler belirtilen tarihten önce açıklanamayacaktır. Örneğin BEDK, henüz tamamlanmamış bir disiplin soruşturmasına ilişkin belgelerin, disiplin soruşturmasına maruz kalan öğrenci tarafından bile istenemeyeceğine karar vermiştir¹⁹⁰.

188 BEDK'nun 20.09.2004 tarih ve 2004/132 K sayılı kararı
<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (7. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

189 KAYA. C, a.g.e, s. 242

190 BEDK'nun 22.11.2004 tarih ve 2004/184 K sayılı kararı

Yönetmelikte belirtilen diğer bir red nedeni ise 18/son maddesi ile ortaya konmuştur. Buna göre “*Daha önce cevaplandırıldığı halde aynı kişiler tarafından yapılan tekrar mahiyetindeki başvurular ile soyut ve genel nitelikteki başvurular işleme konulmaz ve durum başvuru sahibine bildirilir.*”. Örneğin BEDK, “...ve bu yazının bulunduğu dosyanın tamamı..” şeklindeki ifadeyi soyut ve genel olarak talebi reddeden idareyi haklı bulmuştur¹⁹¹.

İdarenin, tüm başvuruları yazılı/ elektronik olarak yanıtlaması gerektiğine daha önce değinilmişti. Ancak, başvurunun yanıtlandığı tarihi idarenin yanıt yazısının üzerindeki tarih olarak kabul etmek gerekecektir. (Yönetmelik md 18/4).

İdarenin başvuruya cevap süresi BEHK md 11/1 ve Yönetmelik md 20'de “onbeş iş günü” olarak belirtilmiştir. İdare bu süre içerisinde ya başvuruyu yazılı olarak yanıtlayacak ya da ilgili bilgiye veya belgeye erişim sağlayacaktır. Ancak istenen bilgi veya belge başvuru alan kurum veya kuruluş içindeki bir başka birimden sağlanacaksa veya başvuru ile ilgili bir başka kurum veya kuruluşun görüşü alınacaksa ya da başvuru içeriği birden fazla kurum veya kuruluşu ilgilendiriyorsa belgeye/bilgiye erişim süresi 30 iş gününe çıkar. Ancak idare böyle bir durumda 15 iş günü içerisinde süre uzatımının gerekçesini başvurucuya yazılı olarak bildirmekle yükümlüdür.

Yönetmelik md 9/7 gereğince, başvurunun idareye ulaştığı tarihi başvuru tarihi olarak kabul etmek gerekmektedir. E-posta veya faks yolu ile yapılan başvurular da ise e-postanın veya faksın idareye ulaştığı tarih başvuru tarihi olarak kabul edilir. (Yönetmelik md 10/5).

5.) Bilgi Edinme Hakkının Sınırları

Kanun herkese BEH tanımış olmasına rağmen, BEH'nı ciddi anlamda kısıtlayan birtakım sınırlara da yer vermiştir¹⁹². Ancak şunu da vurgulamak gerekir ki BEH bireylere idarenin elinde bulunması gereken her türlü bilgi ve belgeye erişim hakkı tanımaz¹⁹³.

BEHK'nda belli ve tek bir sınırlama öngörülmemiş değildir. Değişik maddelerde değişik konulara ilişkin sınırlamalar getirilmiştir. Kuşkusuz bu sınırlamalar içerisinde en başta öncelikle AY md 13 ve md 14'te düzenlenen hak ve özgürlüklere ilişkin temel sınırlamalar ve sınırlamanın sınırı yer alır.

Bunun yanı sıra, BEHK'teki sınırlamaları 13 başlık halinde aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz:

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (12. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

191 BEDK'nun 31.08.2004 tarih ve 2004/58 K sayılı kararı

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (5. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

192 BEHK'teki sınırlamaların benzeri sınırlamalara karşılaştırmalı hukuk sistemlerinde de rastlanmaktadır. (Geniş bilgi için bkz KAYA. C, a.g.e, s 308-400)

193 KAYA. C, a.g.e, s. 249

- Yargı denetimine kapalı işlemler sınırı (BEHK md 15)
- Devlet Sırrı sınırı (BEHK md 16)
- Ülkenin ekonomik çıkarı sınırı (BEHK md 17)
- İstihbarat birimlerinin faaliyetlerine ilişkin sınır (BEHK md 18)
- İdari soruşturmalara ilişkin sınırlar (BEHK md 19)
- Adli soruşturma ve kovuşturmalara ilişkin sınırlar (BEHK md 20)
- Özel yaşamın gizliliğine ilişkin sınırlar (BEHK md 21)
- Haberleşmenin gizliliğine ilişkin sınırlar (BEHK md 22)
- Ticari sırlara ilişkin sınırlar (BEHK md 23)
- Fikir ve sanat eserlerine ilişkin sınırlar (BEHK md 24)
- Kurum içi düzenlemelere ilişkin sınırlar (BEHK md 25)
- Kurum içi görüş, bilgi notu ve tavsiyelere ilişkin sınırlar (BEHK md 26)
- Tavsiye ve mütalaa talepleri (BEHK md 27)

Bu sınırlamaların yanı sıra BEHK md 28'de gizliliği kaldırılan belgelere ilişkin bri düzenleme daha yer almaktadır ki bunu da sınırlamanın sınırı olarak nitelemek mümkündür.

BEHK'te, belgelere kısmi erişim olanağı tanınmıştır. (BEHK md 9; Yönetmelik md 21). Buna göre, istenen bilgiler arasında gizlilik dereceli olanlarla açıklanabilir veya açıklanması yasaklanan bilgiler; açıklanabilir olan bilgilerle birlikte bulunuyorsa, açıklanmasında sakınca olmayan bilgiler, ayırma gerekçesi de belirtilerek talep edenin yararlanmasına sunulur.

BEHK'te sayılan sınırlama nedenlerinin gerçekten de gerçekleşip gerçekleşmediği BEDK veya yargı tarafından denetlenebilecektir. Buna göre, kişinin erişmesinde kamu yararı görülen bilgi veya belgelere erişim sağlanması gündeme gelebilecektir. Çevreye ilişkin bilgi veya belgeler bu kapsamda değerlendirilebilir¹⁹⁴.

BEHK'te sayılan sınırlama nedenlerinin hepsinin üzerinde tek tek durmak yerine, önemli görülen bazıları üzerinde durulacaktır¹⁹⁵.

BEHK md 15'teki yargı denetimi dışında kalan işlemlere ilişkin sınır bakımından en önemli nokta, bu şekilde elde edilen bilgi veya belgelere dayanarak, başvuran kişinin yargısal süreci başlatamayacağıının md 15'te açıkça belirtilmiş olmasıdır.

---

194 KAYA. C, a.g.e, s. 254

195 Tüm sınırlama nedenleriyle ilgili geniş bilgi için bkz KAYA. C, a.g.e, s. 252-283 arası

BEHK md 16'da devlet sırrı sınırı düzenlenmiştir. Devlet sırrının muğlak bir kavram oluşu ve tanımlanmasındaki güçlük BEH'nı sınırlandırmaktadır¹⁹⁶. Ancak öte yandan, devletin yüksek menfaati, devlet gizliliği gibi kavramlar hemen hemen tüm hukuk düzenlerinde belirtilmiştir¹⁹⁷.

BEHK md 18'deki istihbarat birimlerine ilişkin sınırı mutlak olarak algılamamak gerekir. Zira maddenin 2. fıkrasına göre bu nitelikteki bilgi veya belgeler kişilerin çalışma yaşamını veya mesleki onurunu etkileyecek nitelikte ise bu bilgi veya belgeye erişim sağlanacaktır. Bu durumda, bu nitelikteki bilgi veya belgenin ilgili kişilere verilmesi kanaatimizce daha doğru olacaktır.

BEHK md 19'daki¹⁹⁸ ve BEHK md 20'deki¹⁹⁹ adli ve idari soruşturmaya ilişkin bilgi ve belgeler bakımından söylenebilecek olan husus, burada sayılan hallerin sınırlama için öngörülen halleri sınırlı sayı ilkesine göre düzenlediği ve maddede sayılan nedenlerin dışındaki bir neden gerekçe gösterilerek bu nitelikteki bilgi veya belgelere erişim sağlanmasının engellenemeyeceğidir²⁰⁰. Ayrıca adli soruşturmalar bakımından HUMK ve CMK düzenlemeleri saklıdır. Örneğin soruşturmanın gizliliği ilkesi nedeniyle soruşturma aşamasındaki belgelere erişim istekleri olumsuz yanıtlanabilir.

Diğer önemli bir sınırlama nedeni de özel yaşamın gizliliği (BEHK md 21²⁰¹) ve haberleşmenin gizliliği (BEHK md 22²⁰²) düzenlemeleridir. Özel ya-

196 Devlet sırrı, bu konudaki kanun tasarısında (md 3/1) ; 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri Kanunu'nda (md 4) tanımlanmıştır. Bu konuda, ayrı bir kanuna gereksinim duyulduğu açıktır.

197 KAYA. C, a.g.e, s. 257, s. 259

198 BEHK md 19: “ Kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen idari soruşturmalarda ilgili olup, açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde;

a) Kişilerin özel hayatına açıkça haksız müdahale sonucunu doğuracak,

b) Kişilerin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak,

c) Soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşürecek,

d) Gizli kılması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi ve bilgi kaynaklarının temin edilmesini güçleştirecek,

Bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

199 BEHK md 20 : “ Açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde;

a) Suç işlenmesine yol açacak,

b) Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanuni yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek,

c) Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek,

d) Hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlal edecek,

Nitelikteki bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

04/04/1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 18/06/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 06/01/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ve diğer özel kanun hükümleri saklıdır.”

200 KAYA. C, a.g.e, s. 257, s. 261-263

201 BEHK md 21: “Kişinin izin verdiği haller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması halinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine, mesleki ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı

şanın gizliliğini ihlal edecek bilgi ve belge söz konusu olduğunda, belgenin açıklanmasında kamu yararı varsa, idare belgeyle veya bilgiyle ilgili olan kişiye bu konudaki talebi en az 7 gün öncesinde iletir ve kişiden yazılı onay alır. Yazılı onay verildiğinde belgeye veya bilgiye erişim sağlanır. Ayrıca haberleşmenin gizliliğinin korunması amacıyla bu konudaki bilgi veya belgeye erişim de kısıtlanabilir. Burada ise, BEHK md 21'deki gibi izin koşulu yasada öngörülmemiştir. Bu konudaki sınırlama mutlakdır. Ayrıca, haberleşmenin gizliliğinin ihlal edilmesi TCK 132'deki suç oluşturur.

BEHK 23'te ise²⁰³ ticari sırlar korunmaktadır. Ticari sırrın ne olduğu da muğlaktır. Ancak Ticari Sırlar Kanunu Tasarısı'nın 3. maddesinde bu konu oldukça geniş biçimde yer almıştır. Buna göre, açıklanması halinde bir ticari işletmenin zarar görmesine veya zarar görme tehlikesinin ortaya çıkmasına neden olacak durumların ortaya çıkması söz konusu ise o bilgi ticari sır sayılır²⁰⁴. Bu bağlamda, zararın mutlaka maddi olması da aranmaz. İtibar veya müşteri kaybı söz konusu olcaksa da o bilgiye erişim yasaklanabilir.

BEDK'nun ticari sırrı yorumlayan kararları vardır. Buna göre örneğin 1 Nisan 2004-31 Mayıs 2004 döneminde golden ve starking elma ve patates ihracatında, hem miktar hem de değer olarak toplam ne kadar ihracat yapıldığı, bu ihracatın hangi firmalar tarafından yapıldığı konusundaki başvuruyu ticari sır gerekçesi ile rededen idarenin kararını kaldırmış ve istemi ticari sır niteliğinde görmemiştir²⁰⁵. Ancak buna karşın BEDK internet servis sağlayıcılarının abone sayılarının ticari sır olduğuna hükmetmiştir²⁰⁶. Belirtilmelidir ki BEHK md 23 anlamında ticari sır kapsamına özel sektör girmemektedir²⁰⁷. Bu durum, özel sektör lehine, kamu sektörü aleyhine bir avantaj sağlamaktadır²⁰⁸.

BEHK md 25'te “Kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve

---

kapsamı dışındadır.

Kamu yararının gerektirdiği hallerde, kişisel bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluşlar tarafından, ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek yazılı rızası alınmak koşuluyla açıklanabilir.

202 BEHK md 22: “Haberleşmenin gizliliği esasını ihlal edecek bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.”

203 BEHK md 23: “Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile, kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler, bu Kanun kapsamı dışındadır.”

204 KAYA, C., a.g.e., s. 278

205 BEDK'nun 27.09.2004 tarih ve 2004/117 K sayılı kararı

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (8. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

206 BEDK'nun 11.10.2004 tarih ve 2004/121 K sayılı kararı

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (9. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

207 KAYA, özel sektörün BEHK kapsamında olmamasının doğru bir yaklaşım olduğu kanısındadır. (KAYA, Aslan; BEH Paneli, s. 91). Buna karşın ÇOLAK, BEHK kapsamında özel sektörün de yer alması gerektiğini düşünmekte, büyük sermaye grupları karşısında tüketicinin korunması zorunluluğunun bunu gerektirdiğini savunmaktadır. (ÇOLAK, a.g.e., s. 539)

208 YAŞAMIŞ, Tebliğ, BEH Paneli, s. 46.

sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkının kapsamı dışındadır. Ancak, söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakları saklıdır.” düzenlemesi yer almaktadır. Buna göre bir personelin çalışma yerinin belirlenmesi o kurumun iç işleyişi ile ilgili bir düzenlemedir ve kamuoyunu ilgilendirmez. Bu nedenle de bu konu, yeri değiştirilen personel dışında, bilgi edinme isteğine konu edilemez. Buna karşın, mesai saatlerinin belirlenmesi kamuoyunu da etkileyeceği için buna ilişkin bir istemin BEH konusu olması mümkündür²⁰⁹.

6.) Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu

BEHK'ten doğan uyuşmazlıkları çözmek amacıyla BEDK kurulmuştur²¹⁰. BEDK tam anlamıyla bir yargısal kuruluş değildir. Ancak yargısal kuruluşların kullandığı yetkilere benzer yetkiler de kullanmaktadır.

BEDK'i bağımsız idari otorite (BİO) olarak adlandırabilmek dır²¹¹.BEDK hem işlvesel hem de içeriksel olarak BİO özellikleri taşımaktadır.

209 KAYA. C, a.g.e, s. 280

210 -BEDK md 14: “(1) Bilgi edinme başvurusuyla ilgili yapılacak itirazlar üzerine, ... verilen kararları incelemek ve kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermek üzere; Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur.

(2) Kurul; birer üyesi Yargıtay ve Danıştay genel kurullarının kendi kurumları içinden önerecekleri ikişer aday, birer üyesi ceza hukuku, idare hukuku ve anayasa hukuku alanlarında profesör veya doçent unvanına sahip kişiler, bir üyesi Türkiye Barolar Birliğinin baro başkanı seçilme yeterliliğine sahip kişiler içinden göstereceği iki aday, iki üyesi en az genel müdür düzeyinde görev yapmakta olanlar ve bir üyesi de Adalet Bakanının önerisi üzerine bu Bakanlıkta idari görevlerde çalışan hakimler arasından Bakanlar Kurulunca seçilecek dokuz üyeden oluşur.

(3)Kurul üyeliğine önerilen adayların muvafakatları aranır.

(4) Kurul Başkanı, kurul üyelerince kendi aralarından seçilir.

(5) Kurul, en az ayda bir defa veya ihtiyaç duyulduğu her zaman Başkanın çağrısı üzerine toplanır.

(6) Kurul üyelerinin görev süreleri dört yıldır. Görev süresi sona erenler yeniden seçilebilirler. Görev süresi dolmadan görevinden ayrılan üyenin yerine aynı usule seçilen üye, yerine seçildiği üyenin görev süresini tamamlar. Yeni seçilen Kurul göreve başlayıncaya kadar önceki Kurul görevine devam eder.

(7) Kurul üyelerine 10/02/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla fiilen görev yaptıkları her gün için (3000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Bu ödemelerde damga vergisi hariç herhangi bir kesinti yapılmaz. (Ek cümle: 17/11/2005-5432 S.K./2.mad) Bir ayda fiilen görev yapılan gün sayısının dördü aşması halinde, aşan günler için huzur hakkı ödenmez.

(8) Kurul, belirleyeceği konularda komisyonlar ve çalışma grupları kurabilir; ayrıca gerekli gördüğü takdirde, ilgili bakanlık ile diğer kurum ve kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerini bilgi almak üzere toplantılarına katılmaya davet edebilir.

(9) Kurulun sekretarya hizmetleri Başbakanlık tarafından yerine getirilir.

(10) Kurulun görev ve çalışmalarına ilişkin esas ve usuller Başbakanlıkça hazırlanarak yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle düzenlenir.”

211 KAYA. C, a.g.e, s. 283

Örneğin üyelerinin görev süresi ve azledilememesi içeriksel bağımsızlığı; işlem ve eylemlerinin yürütme organının denetimine tabi olmaması ise işlevsel bağımsızlığı yansıtır. Kurula, hiçbir makam, merci veya organ tavsiye ve telkinde bulunamaz. Ancak bu durum kurulun işlemlerinin yargısal denetime açık olmadığı anlamında yorumlanmamalıdır. Kurulun ayrıca, BEHK'in uygulanma şekline ilişkin karar ve görüşler de sunabilmesi kurulun bağımsızlığını ortaya koyan diğer bir özelliğidir. Örneğin BEDK, başvuru ücretini de ilke kararı ile ortay koymuştur. Ayrıca kurulun verdiği kararları izleme ve denetleme yetkisi de vardır. Bu bağlamda, tüm kurum ya da kuruluşların kurula istediği bilgi ve belgeleri derhal göndermesi gerekir. Buna karşın kurulun kamu hukuku tüzel kişiliği yoktur. Kurul, karşılaştırmalı hukuktaki benzerleri gibi teşkilatlanmıştır²¹².

Kurul 9 üyeden oluşur ve bu üyelerden yedisi hukukçudur. Kurul üyelerini Bakanlar Kurulu atar. Kurulun birer üyesi Yargıtay ve Danıştay genel kurullarının kendileri arasından seçecekleri ikişer aday; birer üyesi ceza hukuku, idare hukuku ve anayasa hukuku alanlarında profesör veya doçent unvanına sahip olan öğretim görevlileri arasından, bir üyesi Türkiye Barolar Birliği'nin baro başkanı seçilme yeterliliğine sahip kişiler arasından göstereceği iki aday; iki üyesi en az genel müdür statüsünde görev yapmakta olan kişiler arasından ve bir üyesi de Adalet Bakanı'nın önerisi üzerine bu bakanlıkta idari görevlerde çalışan yargıçlar arasından seçilir. Ayrıca, kurulda göreve başlamak için atanan üyenin yazılı onayı alınır.

Kurulun görev süresi 4 yıldır ve yeniden seçilmek caizdir. Yeni seçilen üye, yerine seçilen üyenin görev süresini tamamlar. Kurul üyelerine “huzur hakkı” ödenir.

Kanaatimizce, BEDK'nun siyasi bir organ olan Bakanlar Kurulu tarafından seçilmesi kurulun bağımsızlığına ve tarafsızlığına gölge düşürebilecektir. Nitekim ÖZAY da benzeri bir görüş öne sürmüştü ve ikişer adayın Yargıtay ve Danıştay Genel Kurulları arasından seçilecek olmasını Yargıtay'ı ve Danıştay'ı siyasi otoritenin vesayeti altına sokacağını, haklı olarak, belirtmiştir²¹³. Aynı yöndeki haklı bir kaygı BEHK görüşmeleri sırasında TBMM Genel Kurulu'nda da yaşanmış ve CHP'li üyeler 14. maddenin görüşülmesi sırasında kurulun özerkliğini sağlayacak bir önergeyi meclis genel kuruluna sunmuşlardır²¹⁴. Kurulun siyasi

212 Geniş bilgi için KAYA, C, a.g.e, s. 308-400

213 ÖZAY, İl Han; “Tebliğ”; BEH Paneli, s.99

214 Önerge şöyledir: “Kurulun birer üyesi; Yargıtay ve Danıştay Genel Kurulları'nca kendi başkan ve üyeleri arasından; kurulun üç üyesi birisi ceza hukuku, birisi idare hukuku, diğeri Anayasa hukuku alanlarında profesör ya da doçent unvanına öğretim üyeleri arasından Üniversiteler arası Kurulca; kurulun bir üyesi Türkiye Barolar Birliği'nce baro başkanı seçilme yeterliliğine sahip üyeler arasından; kurulun iki üyesi en az genel müdür düzeyinde görev yapmakta olanlar arasından Bakanlar Kurulu'nca; kurulun bir üyesi Adalet Bakanı'nca bakanlıkta idari görevlerde çalışan hakimler arasından seçilecek dokuz üyeden oluşur.”

etkilerden arındırılmış biçimde, adı geçen önergedekine benzer biçimde yapılandırılması daha doğru olacaktır.

BEDK üyelerinin asli görevlerinden istifa etme zorunluluğu yasada öngörülmemiştir. Bu da özellikle üyelerin kendi kurum veya kuruluşları aleyhinde yapılan başvurularda tarafsızlığı ne boyutta sağlayabilecekleri konusunda kuşku uyandırabilecektir. Yasada bu yönde bir düzenlemeye gidilmesinde yarar görürüz²¹⁵.

Kurulun, sadece BEHK md 16 ve md 17 gerekçe gösterilerek reddedilen başvuruları incelemesi mümkünken BEHK md 13'te 17.11.2005 tarih ve 5432 Sayılı Kanun'un 1.maddesi ile yapılan değişiklik sonucunda tüm kararların BEDK tarafından incelenmesinin önü açılmıştır²¹⁶.

Kurula itiraz usulü BEHK md 13'te²¹⁷ ve Yönetmelik md 24'te düzenlenmiştir. Buna göre, bilgi isteme yönündeki talebi reddolunan başvuru, bu yöndeki kararın kendisine tebliğinden itibaren on beş gün içinde BEDK'na başvurabilir. Başvuru yazılı olarak yapılır. Başvurucu, itirazını ya doğrudan doğruya kurula ya da kararı veren idari makam kanalıyla kurula gönderir. Kurul, almış olduğu bir ilke kararı ile BEDK'na e- posta veya faks vb araçlarla yapılan itirazları kabul etmeyeceğini belirtmiştir²¹⁸. Yapılacak itirazda, idareden ne tür bilgi/belge istendiği açıkça bildirilmeli, ilgi gösterilen dilekçe ile varsa idarenin yanıtı da itiraz dilekçesine eklenmelidir. Ayrıca, idarenin yanıt yazısının tebliğ tarihinin de itiraz dilekçesinde belirtilmesi gerekmektedir. Bilgilerde eksiklik olduğunda BEDK bu eksikliğin giderilmesini başvurucudan ister ve başvurucuya 30 günlük süre tanır. 30 gün içerisinde eksiklik tamamlanmazsa, başvuru sahibinin itirazından vazgeçmiş sayıldığına karar verilerek dilekçesi işlemde kaldırılır²¹⁹. Ayrıca, idareye yapılan başvuru dilekçesinde öne sürülmeyen hususlar

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil2/bas/b005m.htm> (Erişim Tarihi: 17.05.2010)

215 Yasanın 14. maddesinin 1. fıkrasının sonuna, 17.11.2005 tarih ve 5432 sayılı Kanun'un 2. maddesi ile "Bir ayda fiilen görev yapılan gün sayısının dördü aşması halinde, aşan günler için huzur hakkı ödenmez." ifadesi eklenmişse de bu ifadeyi bağımsızlığın sağlanması anlamında yeterli bulmadığımızı belirtelim. Yapılması gereken, BEDK'e seçilen üyelerin kamu/ özel sektördeki görevlerinden istifa etmiş sayılacaklarına ilişkin düzenleme konmasıdır.

216 5432 Sayılı Kanun md 1 "9.10.2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununun 13 üncü Maddesinin birinci fıkrasında geçen "16 ve 17 nci Maddelerde öngörülen sebeplerle" ibaresi Madde metninden çıkarılmıştır." (22.11.2005 tarih ve 26001 Sayılı Resmi Gazete)

217 BEHK md 13: "Bilgi edinme istemi ... reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce kararın tebliğinden itibaren onbeş gün içinde Kurula itiraz edebilir. Kurul, bu konudaki kararını otuz iş günü içinde verir. Kurum ve kuruluşlar, Kurulun istediği her türlü bilgi veya belgeyi onbeş iş günü içinde vermekle yükümlüdürler.

Kurula itiraz, başvuru sahibinin idari yargıya başvurma süresini durdurur."

218 BEDK'nun 6.4.2005 tarih ve 2005/3 sayılı ilke kararı

(<http://www.bedk.gov.tr/default.aspx?NewsId=3C88982D-178B-4D99-BC1E-5FCABE9E5D03>)

(Erişim Tarihi: 16.05.2010)

219 BEDK'nun 6.4.2005 tarih ve 2005/5 sayılı ilke kararı

itirazda da öne sürülemeyecektir²²⁰.

Kurula yapılan itiraz, idari yargıya başvuru süresini durdurur. Ancak, idari yargıya başvurmadan önce kurula başvurulması bir zorunluluk değildir. Dolayısıyla, kurula başvurmayıp da doğrudan doğruya yargıya başvurulması durumunda “idari merci tecavüzü” nedeniyle mahkeme tarafından başvuru reddedileyecektir. Başvurucunun aynı anda hem kurula hem yargıya başvurmada engel yoktur²²¹.

Kanaatimizce, böyle bir durumda şöyle düşünmek gerekir. Nasıl ki başvuru mahkemeye gitmeden önce BEDK'na başvurmuşsa bu başvuru idari yargıda dava açma süresini durduruyorsa; hem BEDK'na hem de idari yargıya yapılan başvuru durumunda da idari yargının BEDK kararını bekletici mesele yapması ve BEDK kararı olumlu (başvurucu lehine) sonuçlanırsa davanın konusuz kaldığı gerekçesi ile başvuru hakkında karar verilmesine yer olmadığına şeklinde karar vermelidir.

A.3) Bilgi Edinme Hakkı Öngören Bazı Özel Kanunlar

Hukukumuzda dilekçe hakkı ve bilgi edinme hakkı kanunları dışında da bazı kanunlarda belli kişiler veya idare bakımından özel nitelikte bilgi edinme hakkı içeren düzenlemelere gidilmiştir²²². Avukatlık Kanunu, Medeni Kanun, Devlet Memurları Kanunu, Nüfus Kanunu, Mal Bildirimi Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu, Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kanunu gibi kanunlardaki bazı özel düzenlemeler bu gibi düzenlemelere örnek oluşturabilir.

Aşağıda bu düzenlemelerden başlıcaları olan Avukatlık Kanunu ile Medeni Kanun hükümleri incelenmiştir.

a.) Avukatlık Kanunu

2.5.2001 tarih ve 4667 sayılı Kanunla 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 2. maddesinin 3. fıkrası şöyle düzenlenerek BEH bakımından önemli bir aşama kaydedilmiştir: “*Yargı organları, emniyet makamları, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüsleri, özel ve kamuya ait bankalar, noterler, sigorta şirketleri ve vakıflar avukatlara görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak zorundadır. Kanunlarındaki özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu kurumlar avukatın gerek duyduğu bilgi ve belgeleri incelemesine sunmakla yükümlüdür. Bu belgelerden örnek alınması vekaletname ibrazına bağlıdır. Der-*

(<http://www.bedk.gov.tr/default.aspx?NewsId=3C88982D-178B-4D99-BC1E-5FCABE9E5D03>)

(Erişim Tarihi: 16.05.2010)

220 BEDK'nun 5.7.2004 tarih ve 2004/21 K sayılı kararı

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (3. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 16.05.2010)

221 KAYA. C, a.g.e, s. 286

222 Geniş bilgi için bkz KAYA. C, a.g.e, s. 293-301

dest davalarda müzekkereler duruşma günü beklenmeksizin mahkemeden alınabilir.”

Yine Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin 1 ve 2. fıkraları birlikte yorumlandığında da BEH bakımından önemli sonuçlara ulaşılabilecektir: “*Kanun işleminde ve hukuki meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir.*

Baroda yazılı avukatlar birinci fıkradakiler dışında kalan resmi dairelerdeki bütün işleri de takip edebilirler.”

Ayrıca Avukatlık Meslek Kuralları'nın 16. maddesinde de “*Avukat kendisiyle ilgili her türlü belgeleri baroda görmek hakkını haizdir.*” düzenlemesi yer almaktadır.

Avukatlık Kanunu'nun 2. maddesindeki düzenleme gereğince, avukatların ancak kanunda belirtilen kurum veya kuruluşlardan bilgi isteme ve oradaki belgelere erişme hakkı vardır. Avukatın, vekaletnamesi olmasa dahi bu bilgi ve belgelere ulaşma talebi reddedilemez. Bunun tek istisnasını ise ilgili kuruluşların özel kanunlarındaki ayrıksı düzenlemeler oluşturur. Bu nedenle denilebilir ki Avukatlık Kanunu'nun 2. maddesinde yapılan bu değişiklik, BEH'nın öncüsü olmuştur²²³.

Diğer yandan, avukatın bu hakkını kullanabilmesi için kanaatimizce, o bilgi veya belgenin halihazırda devam etmekte olan bir uyuşmazlıkla ilişkili olduğunu belgelendirmesi ve başvurusunu yazılı olarak, devam etmekte olan yargılamanın mahkeme esas numarasını da belirterek ve mesai saatleri içinde olmak kaydıyla kullanabilmesi esas olmalıdır²²⁴. Yoksa, gelişigüzel bir şekilde, her konuyu kapsar nitelikte gerekçesiz başvurular kanundaki bu yetkinin kötüye kullanılması sonucunu doğurabilir.

Avukata bu yöndeki talebi üzerine gereken bilgi veya belgeleri vermemek TCK 257 anlamında görevi ihmal suçunu oluşturacaktır.

b.) Medeni Kanun

Medeni Kanununun 997. ve 1020. maddelerinde tapu sicilinin kurulması ve aleniyetine ilişkin düzenlemeler yer alır. MK 102 hükmü : “(1) *Tapu sicili herkese açıktır. (2) İlgisini inanılır kılan herkes, tapu kütüğündeki ilgili sayfanın ve belgelerin tapu memuru önünde kendisine gösterilmesini veya bunların örnekle-*

223 **ÖZOK, Özdemir;** *Konuşma*, BEH Paneli, s. IX

224 Aynı yönde bkz **CİN, Hadi;** “*İnsan Hakları, Demokrasi ve Hukuk Devleti Ekseninde Bilgi Edinme Hakkı*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2005, s. 44 (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.05.2010)

rinin verilmesini isteyebilir. (3) Kimse tapu sicilindeki bir kaydı bilmediğini ileri süremez.” düzenlemesini içermektedir. Özellikle 2. fıkra, BEH'nın kullanılması bakımından önemlidir. Ancak bu maddedeki “ilgisini inanılır kılma” şartı, kanunla amaçlanana ortaya koymaktan çok uzaktır ve bu konudaki BEH'ni ciddi biçimde kısıtlamaktadır²²⁵.

c.) Diğer Kanunlar

Devlet Memurları Kanunu, Nüfus Kanunu, Mal Bildirimi Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu, Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kanunu da hukukumuzda idare açısından belli konularda bilgi edinme hakkı tanıyan kanunlardan bazılarıdır²²⁶.

Sonuç

1.) Dilekçe hakkı kapsamında elektronik başvuru olanağı olup olmadığı, üzerinde özellikle durulması gereken bir konudur. Elektronik başvuru olanağı 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun (BEHK) 6. maddesi ile düzenlenmiş olduğundan, ancak BEHK kapsamındaki başvurularla ilgili olan durumlarda elektronik başvurunun mümkün olduğunu; BEHK kapsamı dışındaki başvurularda ise DHK'da açık bir düzenleme yapılmadığı için sadece yazılı başvurunun olanaklı olduğunu savunmak gerekmektedir. Konunun ayrıntılarına 24.1.2004 tarih ve 25356 Sayılı Resmi gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren “Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması” konulu 2004/12 sayılı Başbakanlık genelgesinde de değinilmediği için konu hakkında boşluk olduğunu düşünüyoruz.

Diğer yandan vurgulamamız gerekmektedir ki dilekçe hakkı, bilgi edinme hakkından daha geniştir ve bilgi edinme hakkını da içermektedir. Dolayısıyla, böylesine daha geniş uygulamaya sahip olan bir hakkın sadece ıslak imzalı ve yazılı şekilde kullanılabilmesinin çağımızın gerekleriyle uyuşmayan önemli bir eksiklik olduğunu düşünmekteyiz. Bu bağlamda, DHK'da BEHK'ya koşut değişiklikler yapılarak, bireylere elektronik başvuru olanağının da tanınması uygun olacaktır.

2.) 24.1.2004 tarih ve 25356 Sayılı Resmi gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren “Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması” konulu 2004/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nin 1/a maddesinin son fıkrasında, “Ad, soyad ve adres bulunmayan, imza taşımayan, belli bir konu içermeyen, ya da yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili dilekçeler cevaplandırılmayacaktır.” denmekle birlikte, “Ancak, bu unsurları ihtiva etmemekle birlikte, başvurulara olayla ilgili inandırıcı mahiyette bilgi ve belgeler eklenmiş veya somut nitelikte bilgi, bulgu ya da olaylara dayanılıyor ise, bu hususlar ihbar kabul edilerek idarece işlem

225 AYBAY, Rona; “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu MK 1020'yi Yürürlükten Kaldırdı mı?”, TBBD, Temmuz-Ağustos 2004, s. 217-220

226 Geniş bilgi ve açıklamalar için bkz KAYA, C, a.g.e, s. 298-301

yapılabilir.” denerek, kanaatimizce kanuna aykırı bir düzenleme getirilmiş ve dilekçe hakkının kötüye kullanılmasının yolu açılmıştır. Nitekim uygulamada, birtakım soruşturmaların imzasız dilekçelerle başlatıldığı; hatta bu imzasız dilekçelere dayanılarak kişilerin haberleşmelerinin dinlendiği, konutlarının veya işyerlerinin arandığı ve hatta bu kişilerin tutuklandığı da göz önüne alındığında 2004/12 sayılı genelgenin bu hükmünün hem DHK'ya hem de AY'ya aykırı sonuçlara yol açtığı açıkça görülecektir. Bu nedenle, anayasadaki kurallar kademeleşmesi ilkesine aykırı olan genelgenin bu hükmünün idari yargıda iptalini istemek gerektiği kanısındayız.

2004/12 sayılı genelgenin 1/a-2 maddesinde, bireylere her türlü başvurularıyla ilgili olarak, dilekçeyi alan makamlar tarafından alındığı tarihi, kayıt numarasını ve dilekçenin konusunu gösteren alındı belgesinin düzenlenerek ücretsiz şekilde (ve başvuranın talebi olmaksızın) başvuranlara verileceği düzenlenmiştir. Düzenleme doğru ve yerinde olmakla birlikte, uygulamada çoğu kamu kuruluşunun genelgedeki bu hükme dikkat etmediği, evrak kayıt numarası isteyen vatandaşlara birtakım güçlükler çıkardıkları, evrak kayıt numarası vermemek için özel bir çaba gösterdikleri görülmektedir. Bu nedenle, adı geçen düzenlemenin DHK'da belirtilmesi ve TCK 121'in de buna göre düzenlenmesinin uygun olacağı kanısındayız. Hak arama özgürlüğünün etkin biçimde kullanılabilmesi için bu yöndeki bir düzenleme şarttır.

3.) 3071 sayılı DHK'da dilekçelere 30 gün içerisinde yanıt verileceği belirtilmektedir. Bu durumda, idareden bir işlem yapmasını ya da bir eylemde bulunmasını isteyen bir dilekçe en geç 30 gün içerisinde yanıtlanmak durumundadır. Oysa BEHK'ya göre, ilgili kamu kuruluşuna başvurarak bilgi isteyen kimseye bu kamu kuruluşu, kural olarak, en geç 15 gün içinde yanıt verecektir. Şu halde, İYUK md 10/2 ve 11/2'deki “idari makamların sessiz kalması” bakımından öngörülen 60 günlük sürenin anlamı nedir?

Burada, kamu kurumundan bilgi isteyen kimseye yanıt verilmemesi üzerine kişinin idari yargıya başvurması için BEHK'teki 15 günlük sürenin esas alınması gerektiği kanaatindeyiz. Aksi takdirde, kişinin dilekçesi 60 gün içerisinde yanıtlanmayabilecek ve kişi dava açma süresinin başlaması için 60.günün bitmesini beklemek durumunda kalabilecektir.

Kanaatimizce, hem İYUK'a göre “özel yasa” olmaları; hem bireyin lehine olmaları hem de öncelik sonralık ilişkisi bakımından değerlendirildiğinde, DHK'nın ve BEHK'in başvurulara yanıt süresini düzenleyen 7 ve 11.maddelerinin İYUK 10 ve 11'den daha sonraki tarihte yürürlüğe girmiş olmaları birlikte değerlendirildiğinde, İYUK md 10/2 ve 11/2'deki 60 günlük sürenin zımnen yürürlükten kalktığı kabul edilmelidir. Buna göre, DHK md 7 gereğince, idare talepleri en geç 30 gün içerisinde yanıtlamak durumunda olduğundan, dava açma süresi de en geç 30.günün sonunda başlayacaktır. Hatta gerek Dilek-

çe Yasası md 7'nin gerekse dilekçe hakkını düzenleyen AY md 74/2'nin idareye talepleri "yazılı olarak" yanıtımla yükümlülüğü getirdiği gözetildiğinde, artık idare hukukunda idarenin "SUSMA HAKKI" olmadığı kabul edilmesi de bir zorunluluk olacaktır. AY md 74/2 hükmüne "gecikmeksizin, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir" ek ibaresinin 2001 değişiklikleriyle eklendiği de gözetilecek olursa, bu yaklaşımın hukuki temellere oturduğu da anlaşılabilir.

Ancak yine de, dava açma süresinin ne zaman başladığı yönündeki tartışmalara son vermek bakımından, her üç yasa arasında birlik sağlanmalı, bireylerin lehine olan BEHK'teki 15 günlük süre hem DHK hem de İYUK bakımından uygulanmalıdır. Bunun için de kuşkusuz İYUK'un ve DHK'nın yeniden düzenlenmesi gerekecektir.

4.) Her ne kadar BEHK kapsamındaki başvuruların mutlaka DHK anlamında dilekçe ile yapılması şart değilse de bilgi edinme hakkı dilekçe hakkının kapsamında yer alan bir hak olduğundan, BEHK kapsamındaki başvuruların kamu görevlileri tarafından engellenmesinin de TCK 121'deki suçu oluşturacağını düşünüyoruz.

Diğer yandan, öğretilde öne sürülen ve BEHK kapsamındaki başvuruların işleme konmamasının veya engellenmesinin cezai yaptırımının ancak TCK 257'deki "görevi kötüye kullanma" suçunu oluşturduğu yönündeki görüşlere katılmadığımız da belirtelim. Zira TCK 257 hükmü, ancak kanunda özel bir düzenleme olmaması durumunda uygulanma alanı bulabilir. Bir başka deyişle, TCK 257'deki görevin kötüye kullanılmasına ilişkin düzenleme genel ve tamamlayıcı niteliktedir. Bu nedenle, görevin kötüye kullanılmasını ifade eden hareketin başka bir suçu oluşturmaması gerekir. Dolayısıyla, dilekçe hakkının kötüye kullanılması kanunda özel olarak düzenlendiği için, fail hakkında TCK 257'den değil; TCK 121'den hüküm kurmak gerekecektir. TCK 257'deki "Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâller dışında" ifadesi de bizi aynı sonuca ulaştıracaktır. Bu durumda, TCK 44'teki fikri içtima kuralının, işlediği aynı fiille hem TCK 121'i ve hem de TCK 257'yi ihlal eden fail hakkında uygulanabilmesi mümkün görünmemektedir.

Kanaatimizce, dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunda, fail bakımından TCK 24 vd. hükümlerinde düzenlenmiş olan hukuka uygunluk nedenlerinden sadece TCK 24'te düzenlenmiş olan "kanunun hükmü ve amirin emri" hukuka uygunluk nedeni oluşabilir.

Örneğin, dilekçenin DHK md 4'te veya BEHK md 6'da öngörülen zorunlu unsurları içermemesi nedeniyle yetkili merci tarafından reddedilmesi durumunda; dilekçeyi reddeden kamu görevlisinin kanunun hükmünü uyguladığı düşünülmeli ve reddeden failin TCK 24/1'deki hukuka uygunluk nedeninden yararlanmasını sağlamak gerekir. Çünkü gerek DHK md 4'te belirtilen gerekse BEHK md 6'da belirtilen şekil şartlarına aykırılık dilekçenin reddi sonucunu doğuracak-

tır. Bu sonucun doğacağı da DHK bakımından DHK md 6/c'de açıkça belirtilmiştir.

Her ne kadar TCK md 121'in gerekçesinde “*Örneğin bir suç duyurusuna ilişkin dilekçenin, ilgisiz bir makama verilmeye teşebbüs edilmesi karşısında, kabul edilmemesi söz konusu suçu oluşturmaz.*” denmişse de suç duyurusu dışındaki başvurularda dilekçenin DHK'daki ve BEHK'teki koşulları taşıması durumunda salt farklı bir makama verilmesi durumunda kabul edilmemesi söz konusu ise, kanaatimizce failin TCK 24/1'deki hukuka uygunluk nedeninden yararlandırılmaması gerekir. Çünkü, gerek DHK md 5'te gerekse BEHK md 7/son'da başvuru mercide yanılmanın dilekçe ve bilgi edinme hakkını ortadan kaldırmayacağı; yanlış mercie verilen dilekçenin ilgili mercie gönderileceği ve ilgiliye yazılı olarak bilgi verileceği açıkça belirtilmiştir.

Suç duyurusunun ise çalışmamızın önceki başlıklarında da belirtildiği gibi ancak 158'de belirtilen makamlara yapılması mümkündür. Bu makamlardan, Cumhuriyet Başsavcılığı dışındaki herhangi birine yapılan suç duyurusunun derhal Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi gerekmektedir. Ancak buna rağmen başvuru kabul edilmemişse de kanaatimizce başvuruyu kabul etmeyen kamu görevlisi hakkında TCK 121'in uygulanması gerekecektir.

5.) BEH açısından üzerinde durulması gereken bir diğer düzenleme ise Afrika'da kabul edilen “*Afrika İfade Özgürlüğü İlkeleri Bildirgesi*”dir. Bildirge, 17-23 Ekim 2002'de Gambiya'nın Banjul şehrinde, İnsan ve Halkların Hakları Afrika Komisyonu'nun 32. olağan toplantısında kabul edilmiştir. Bildirgenin 4. maddesinde kamu yetkelerinin sahip olduğu bilgilere erişme hakkı açıkça tanınmıştır. Buna göre: “(1) Kamu otoriteleri, kendileri için değil ancak kamu yararının koruyucuları olarak bilgileri elinde bulundurur ve herkes, sadece kanunla öngörülen açıkça belirlenmiş kurallara tabi olmak kaydıyla bu bilgilere erişme hakkına sahiptir.” demektedir.

Sözleşme'de dikkati çeken düzenleme, 2. fıkranın b başlığındaki “*Herkes, bir hakkın kullanılmasında veya korunmasında zorunluluk olduğunda özel sektörün sahip olduğu bilgilere erişme hakkına sahiptir.*” şeklindeki hükümdür. Buna göre, özel şahısların elindeki bilgi ve belgelere de erişim olanağı tanınmaktadır. Oysa gerek hukukumuzdaki gerekse karşılaştırmalı hukuktaki pek çok BEHK'nda özel sektörün elindeki belgelere veya bilgilere erişim olanağı tanınmış değildir. Bu yönüyle, Afrika İfade Özgürlüğü İlkeleri Bildirgesi'nin diğer çağdaş bildiregelere göre çok daha ileri bir düzenleme içerdiği söylenebilir.

6.) Bir görüşe göre²²⁷, BEHK'nun 2. maddesinde DHK hükümleri kapsam dışında bırakıldığı için, BEHK ile DHK hükümleri çatıştığında veya BEHK'te hüküm bulunmayan durumlarda DHK hükümleri uygulanacaktır. Ancak kanaatimizce

227 HIZ/YILMAZ, a.g.e, s.64

timizce, BEHK, DHK'dan sonra yürürlüğe girmiş olan bir kanundur ve BEH'nı düzenleyen, özel nitelikteki bir kanundur. Dolayısıyla, çatışma durumunda BEHK'nun DHK'na göre öncelikle uygulanması gerekir.

7.) Avustralya BEHK'ndaki belgeye ilişkin geniş tanımın BEHK uygulamasında da esas alınmasının doğru olacağı kanısındayız. Böylece BEHK kapsamındaki başvuruların yorumunda daha özgürlükçü bir çizgiye ulaşılabilecektir.

8.) BEHK md 18'deki istihbarat birimlerine ilişkin sınırı mutlak olarak algılamamak gerekir. Zira maddenin 2. fıkrasına göre bu nitelikteki bilgi veya belgeler kişilerin çalışma yaşamını veya mesleki onurunu etkileyecek nitelikte ise bu bilgi veya belgeye erişim sağlanacaktır. Bu durumda, bu nitelikteki bilgi veya belgenin ilgili kişilere verilmesi kanaatimizce daha doğru olacaktır.

9.) Kanaatimizce, BEDK'nun siyasi bir organ olan Bakanlar Kurulu tarafından seçilmesi kurulun bağımsızlığına ve tarafsızlığına gölge düşürebilecektir. Bunun yerine kurulun siyasi etkilerden arındırılmış biçimde yapılandırılması daha doğru olacaktır.

BEDK üyelerinin asli görevlerinden istifa etme zorunluluğu yasada öngörülmemiştir. Bu da özellikle üyelerin kendi kurum veya kuruluşları aleyhinde yapılan başvurularda tarafsızlığı ne boyutta sağlayabilecekleri konusunda kuşku uyandırabilecektir. Yasada bu yönde bir düzenlemeye gidilmesinde yarar görüyoruz.

Kurula yapılan itiraz, idari yargıya başvuru süresini durdurur. Ancak, idari yargıya başvurmadan önce kurula başvurulması bir zorunluluk değildir. Dolayısıyla, kurula başvurmayıp da doğrudan doğruya yargıya başvurulması durumunda “idari merci tecavüzü” nedeniyle mahkeme tarafından başvuru reddedileyecektir. Başvurucunun aynı anda hem kurula hem yargıya başvurmada da engel yoktur.

Kanaatimizce, böyle bir durumda şöyle düşünmek gerekir. Nasıl ki başvuru mahkemeye gitmeden önce BEDK'na başvurmuşsa bu başvuru idari yargıda dava açma süresini durduruyorsa; hem BEDK'na hem de idari yargıya yapılan başvuru durumunda da idari yargının BEDK kararını bekletici mesele yapması ve BEDK kararı olumlu (başvurucu lehine) sonuçlanırsa davanın konusuz kaldığı gerekçesi ile başvuru hakkında karar verilmesine yer olmadığına şeklinde karar vermelidir.

10.) Elektronik posta / faks yoluyla bilgi edinme başvurusu da mümkündür. Ancak bu durumda başvurunun ya elektronik imza ile ya da gerçek kişiler için TC kimlik numarası belirtilmek suretiyle yapılması gerekmektedir. (Yönetmelik md 10/4) .Tüzel kişiler tarafından yapılacak olan elektronik posta /faks yoluyla başvurularda da tüzel kişiliği temsile yetkili bulunan kişilerin TC kimlik numarasının başvuru formunda belirtilmesi gerekir. Unutulmamalıdır ki 5070 sayılı

Elektronik İmza Kanunu'nun 5/1. maddesine göre, kanundaki ve diğer mevzuattaki koşulları taşıyan, güvenli bir elektronik imza elle atılan imza ile aynı hukuki sonuçları doğurur. Durum böyle olunca, doğabilecek hukuki sakıncaların önlenmesi adına e-imza yapılan başvurularda daha dikkatli olunması ve başvurunun iyice araştırılması gerekecektir. Türkiye'de e-imzanın teknik altyapısının henüz yeterince gelişmediği düşünüldüğünde, e-posta yoluyla ve e-imza kullanılarak yapılan bilgi edinme başvurularında daha dikkatli olunması gerektiği anlaşılmaktadır.

BEH'nin etkin kullanılması için bu hakkın bilinmesi ve insanların bu konuda bilinçlendirilmesi gerekir. BEH'nin en temel insan hakları arasında yer aldığı da düşünüldüğünde, yönetimde şeffaflığın sağlanması bakımından bu hakka önem vermek gerekmektedir. Şeffaflık, hesap verebilirlik ve hesap sorulabilirlik hukuk devleti olmanın temel gereklerindedir. Bu anlamda BEHK ile yapılan atılımın, kanundaki aksak yönlerin giderilmesiyle daha da geliştirilmesi önem taşımaktadır. BEH'ni anayasal güvenceye bağlayan 7.5.2010 tarih ve 5982 sayılı Kanun'la değiştirilen 74. maddenin düzenlemesi BEH bakımından çok önemli bir açılamdır.

KAYNAKÇA

Basılı Kaynaklar

AKGÜNDÜZ, Ahmet/ ÖZTÜRK, Said; Bilinmeyen Osmanlı, OSAV Yayınları, İstanbul 1999

AYBAY, Rona; “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu MK 1020'yi Yürürlükten Kaldırdı mı?”, TBBD, Temmuz-Ağustos 2004, s. 217-220

BATUM, Sühey/ YÜZBAŞIOĞLU, Necmi; Anayasa Hukukunun Temel Metinleri, Beta Basım Yayım, İstanbul 1997

CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide/ ÇAKMUT, Özlem; Türk Ceza Hukukuna Giriş, 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2006

CİN, Hadi; “İnsan Hakları, Demokrasi ve Hukuk Devleti Ekseninde Bilgi Edinme Hakkı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2005, s. 44 (www.tez2.yok.gov.tr) (ErişimTarihi: 16.05.2010)

ÇOLAK, N. İlker; Avrupa Birliği Uyum Sürecinde İdari Reformlar (İngiltere ve Türkiye), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005

DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, AYDIN Kitabevi, Ankara 1984

DOĞRU, Osman; İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihatları (İHAMİ), Cilt: 2, Legal Yayıncılık, İstanbul 2004

DÖNMEZER, Sulhi/ ERMAN, Sahir; Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, Cilt: 1, Dokuzuncu Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1985

EROL, Ahmet; Dilekçe Hakkı ve Bilgi Edinme Hukuku, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2005

ERTEKİN, Suna; “Yönetimin Demokratikleşmesi Bağlamında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve Halkla İlişkiler Uygulamalarına İlişkin Bir Değerlendirme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halka İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Ankara 2008, (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.04.2010)

GİRİTLİ, İsmet/ SARMAŞIK, Jale, Anayasa Hukuku, Der Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2001

GÖLCÜKLÜ, A. Feyyaz / GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Turhan Kitabevi, Ankara 2002

GÖZLER, Kemal; Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 7.Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, Eylül 2009

GÜNİ, Yusuf; “Bilgi Edinme Hakkı ve Türkiye Uygulaması”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.04.2010)

HIZ, Yüksel/ YILMAZ, Zekeriya; Bilgi Edinme ve Dilekçe Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004

KABOĞLU, İbrahim; Anayasa Hukuku Dersleri, 2. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2005

KABOĞLU, İbrahim Ö; Özgürlükler Hukuku, Afa Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 1998

KARAKAŞ, Ayşe IŞIL; Ulusalüstü Anayasal Düzen Olarak Avrupa Topluluğu Hukuk Düzeni ve Ulus-Devlet Egemenliği, DER Yayınevi, İstanbul 1993

KAYA, Cemil; İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005

KAYA, Emre; “Kamu Yönetiminde Şeffaflık ve Bilgi Edinme Hakkı Çerçevesinde Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun Uygulama Sürecinin Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Konya 2006, (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.04.2010)

KONAK, Savaş; “Demokratik Bir Açılım Olarak Bilgi Edinme Hakkı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, Temmuz 2007, (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.04.2010)

MEMİŞ; Emin; Çevre ve Çevre İdare Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2006

OKANDAN, Recai Galip; Umumi Amme Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1968

ÖZAY, İl Han; Gün Işığında Yönetim, Alfa Yayınevi, İstanbul 2002

ÖZAY, İl Han; “*Tebliğ*”; Bilgi Edinme Hakkı Paneli, 5 Mayıs 2004, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 1. Baskı, Ankara, Haziran 2004, s.99 vd

ÖZGENÇ, İzzet; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007

ÖZOK, Özdemir; *Konuşma*, Bilgi Edinme Hakkı Paneli, 5 Mayıs 2004, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 1. Baskı, Ankara, Haziran 2004 , s. IX

SAĞLAM, İpek; Elektronik Sözleşmeler, Legal Yayıncılık, İstanbul, Nisan 2007

SOYASLAN, Doğan; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2005

SOYASLAN, Doğan; Ceza Hukuku Özel Hükümler, 5.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2005

SOYKAN, Cavidan; “*Bir İnsan Hakkı Olarak Bilgi Edinme Hakkı*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (Siyaset Bilimi), Ankara 2006, (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.04.2010)

SOYKAN, Cavidan; “*Avrupa İnsan Hakları İçtihatlarında Bilgi Edinme Hakkı*”, AÜHFİD, Yıl 2007, Cilt 56, Sayı: 2, s. 63-75

ŞAVRAN, Yasemin; “*Bilgi Edinme Hakkı ve İdarenin Bilgi Verme Yükümlülüğü*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Bilim Dalı, Kocaeli 2006 (www.tez2.yok.gov.tr) (Erişim Tarihi: 16.05.2010)

TAŞKIN, Şaban Cankat; “*İdari Yargının Güncel Sorunları ve Yargı Kararlarının Uygulanmaması*”, TBBİD, Sayı: 71, Temmuz-Ağustos 2007, s. 300-339

TANÖR, Bülent; Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri, YKY, 2. Baskı, İstanbul, Ekim 1998

TANÖR, Bülent/YÜZBAŞIOĞLU, Necmi; 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, YKY, İstanbul 2002

TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ÖNOK, Murat; Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007

TEZİÇ, Erdoğan; Anayasa Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 1998

Türkiye Bilişim Şurası, 10-12 Mayıs 2002- Ankara, Başbakanlık Müsteşarlığı, Türkiye Zeka Vakfı, Türkiye Bilgi İşlem Hizmetleri Derneği, Türkiye Bili-

şim Derneği, Türkiye Bilişim Vakfı Ortak Yayını,

UYAP Mevzuat-İçtihat Bankası (Erişim Tarihi: 06.05.2010)

YAŞAMIŞ, Firuz Demir; “*Tebliğ*”, Bilgi Edinme Hakkı Paneli, 5 Mayıs 2004, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 1. Baskı, Ankara, Haziran 2004, s. 52 vd

YILDIZ, Mustafa; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargısı, Alfa Yayınevi, İstanbul 1998

İnternet Kaynakları

http://www.achpr.org/english/info/court_en.html (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

http://www.africa.upenn.edu/Govern_Political/mlwi_const.html (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

http://www.argentina.gov.ar/argentina/portal/documentos/constitucion_ingles.pdf (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (3. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 16.05.2010)

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (5. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (7. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (8. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (9. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (11. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

<http://www.bedk.gov.tr/KurulKarar.aspx> (12. Toplantı Tutanağı) (Erişim tarihi: 15.05.2010)

<http://www.bedk.gov.tr/default.aspx?NewsId=3C88982D-178B-4D99-BC1E-5FCABE9E5D03> (Erişim Tarihi: 15.05.2010)

<http://www.belgenet.com/arsiv/anayasa/1876.html> (Erişim Tarihi: 06.05.2010)

http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/ab_thb.html (Erişim Tarihi: 12.05.2010)

<http://www.belgenet.com/arsiv/bm/bmsiyasihak.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

- <http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/iheb.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/magna-carta/fransiz_insan.htm (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- <http://www.chanrobles.com/article3.htm> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- <http://www.cidh.oas.org/what.htm> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Sirbu&sessionid=52969804&skin=hudoc-en> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=M.G&sessionid=52970282&skin=hudoc-en> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Guerrera%20%2044403/98&sessionid=52971138&skin=hudoc-en> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Gaskin&sessionid=52971314&skin=hudoc-en> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- <http://confinder.richmond.edu/confinder.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/The+Court/The+Court/The+Sections/> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- <http://www.info.gov.za/documents/constitution/1996/96cons2.htm#32> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- <http://www.president.gov.by/en/press19330.html#doc> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- <http://www.resmigazete.gov.tr/#> (Arşiv-Fihrist-Düster- Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- http://www.riksdagen.se/templates/R_Page_6357.aspx (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- http://www.servat.unibe.ch/law/icl/be00000_.html (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- http://www.servat.unibe.ch/law/icl/fi00000_.html (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- http://www.servat.unibe.ch/icl/po00000_.html (Erişim Tarihi: 10.05.2010)
- http://www.servat.unibe.ch/law/icl/pl00000_.html (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil2/bas/b005m.htm> (Erişim Tarihi: 17.05.2010)

<http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/SozBul.aspxF6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=bilgi> (Erişim Tarihi: 15.05.2010)

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=belge&ayn=tam> (Erişim Tarihi: 15.05.2010)

<http://www.turkcebilgi.com/divan/ansiklopedi> (Erişim Tarihi: 05.05.2010)

<http://www.us-rs.si/o-sodiscu/pravna-podlaga/ustava/ii-clovekove-pravice-in-temeljne-svoboscine/?lang=1> (Erişim Tarihi: 10.05.2010)

<http://www-8.vlada.gov.sk/1379/part-2-fundamental-rights-and-freedoms.php>(Erişim Tarihi: 10.05.2010)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Dilekçe_hakkı (Erişim Tarihi: 05.05.2010)

[http://tr.wikipedia.org/wiki/Divan_\(politika\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Divan_(politika)) (Erişim Tarihi: 05.05.2010)

http://tr.wikisource.org/wiki/Magna_Carta_Libertatum (Erişim Tarihi: 05.05.2010)